

หนังสืออ่านเพิ่มเติม

วิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในอรัญประเทศ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เล่มที่ ๒

ลาวในอรัญประเทศ

ศิริกมล สายสร้อย
โรงเรียนอรัญประเทศ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม
วิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐประเทศ
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

เล่มที่ ๒

เรื่อง

“ลาวในรัฐประเทศ ”

นางศิริกมล สายสร้อย
ครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนรัฐประเทศ
อำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว

รลข.01

ทะเบียนข้อมูลเลขที่ ว. 9654

หนังสือรับรองการแจ้งข้อมูล

ลิขสิทธิ์

ออกให้เพื่อแสดงว่า

นางศิริกมล สายสร้อย

ได้แจ้งข้อมูลลิขสิทธิ์ ประเภทงาน วรรณกรรม

ลักษณะงาน หนังสือ

ชื่อผลงาน หนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐประเทศ เล่มที่ 2

(ลาวในรัฐประเทศ)

ไว้กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา

ตามคำขอแจ้งข้อมูลลิขสิทธิ์ เลขที่ 184587

เมื่อวันที่ 22 เดือน เมษายน พ.ศ. 2551

ให้ไว้ ณ วันที่ 28 เดือน เมษายน พ.ศ. 2551

ลงชื่อ.....

(นายสุรภูมิ ตีระนันท์)

นักวิชาการพาณิชย์ 7ว

ปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการสำนักลิขสิทธิ์

หมายเหตุ

การเปลี่ยนแปลงรายการข้างต้น ให้ดูด้านหลัง

คำนำ

จากการที่ข้าพเจ้าได้สอนรายวิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐประเทศ รหัสวิชา ส ๔๐๒๑๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาเป็นเวลา ๓ ปี แต่มีปัญหาที่ว่าไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ชัดเจน ประกอบกับวิชานี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นรัฐประเทศ

ข้าพเจ้าจึงสร้างสื่อประกอบการเรียน การสอน ๑ ชุด โดยประกอบด้วย หนังสืออ่านเพิ่มเติม จำนวน ๕ เล่ม ดังนี้

เล่มที่ ๑	ชื่อ ญ้อในรัฐประเทศ
เล่มที่ ๒	ชื่อ ลาวในรัฐประเทศ
เล่มที่ ๓	ชื่อ เขมรในรัฐประเทศ
เล่มที่ ๔	ชื่อ จีนแต่จิวในรัฐประเทศ
เล่มที่ ๕	ชื่อ เวียดนามในรัฐประเทศ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม เล่มนี้เป็นเล่มที่ ๒ เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวลาวความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี การดำเนินชีวิต และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวลาวในอำเภอรัฐประเทศ โดยการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพชีวิตจริงในท้องถิ่น เข้าใจวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่น เกิดความรัก ความผูกพัน ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือที่จะช่วยพัฒนาบ้านเมืองท้องถิ่นของตนต่อไป

ด้วยความคาดหวังของข้าพเจ้าในฐานะผู้เรียบเรียง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมรายวิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐประเทศ จะเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียน ครูอาจารย์ ตลอดจนท่านที่สนใจจะศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะอำเภอรัฐประเทศบ้างไม่มากนักน้อย แต่ถ้าหากมีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใดอยู่บ้าง ข้าพเจ้ายินดีน้อมรับคำแนะนำจากท่านเหล่านั้นด้วยความสำนึกในพระคุณอย่างยิ่ง ที่สุดนี้ขอขอบพระคุณสำหรับทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนร่วมให้หนังสืออ่านเพิ่มเติมรายวิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐประเทศ เล่มนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ปรากฏขณะนี้

ศิริกมล สายสร้อย

สารบัญ

หน้า

คำนำ	
บทนำ	
ประวัติการอพยพของชาวลาว	๒
ถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวลาว	๓
ชาวลาวในรัฐประเทศ	๕
สภาพชีวิตความเป็นอยู่	๖
ลักษณะที่อยู่อาศัย	๑๐
เอกลักษณ์ของชาวหันทราย	๑๑
ความเชื่อ	๑๓
ความเชื่อในการดำเนินชีวิต	๑๘
ประเพณี / พิธีกรรมทางศาสนา	๒๑
ประเพณี / พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต	๒๕
ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ	๓๕
ประเพณีท้องถิ่นของชาวหันทราย	๓๖
การรวมกลุ่มของชาวหันทราย	๔๐
การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	๔๓
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	

ชาวลาว

ในอรัญประเทศ

“ชาวลาวถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ ๓ การตั้งถิ่นฐานของชาวลาวในอรัญประเทศ มีลักษณะกระจายอยู่ตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชา ส่วนชาวลาวในตัวเมืองที่มีการรวมกลุ่มกัน และยังคงวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้อย่างมั่นคงคือ ชุมชนชาวลาว บ้านหันทราย ”

ประวัติการอพยพ

กลุ่มคนที่พูดภาษาลาว เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐาน อยู่ในเขตอำเภอรัฐประเทศ ในปัจจุบัน โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ ๔๐ ของประชากรทั้งอำเภอ ทั้งนี้กลุ่มคนที่พูดภาษาลาว - อีสาน ในอำเภอรัฐประเทศโยกย้ายมาจากหลายแหล่ง ปัจจุบันกลุ่มคนเหล่านี้ได้ตั้งถิ่นฐาน ในตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอรัฐประเทศ

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนลาวในอำเภอรัฐประเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่ สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยจากคำบอกเล่าของชาวลาวในชุมชนเก่าแก่ในรัฐประเทศระบุว่า

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

บรรพบุรุษถูกกวาดต้อนมาจากลาว ในสมัย รัชกาลที่ ๓ ครั้งที่เจ้าพระยาธรรมาธิราช (สิงห์ สิงหเสนี) ยกทัพไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ โดยเชื่อกันว่าการยกทัพในครั้งนั้นกองทัพเดินผ่านทางเมืองปราจีนบุรี ประจันตคาม วัฒนานคร และรัฐประเทศ และในคราวยกทัพกลับก็ได้กวาดต้อนผู้คนทั้งจากตอนบน ของเมืองหลวงพระบาง กับ ทางเวียงจันทน์และเชียงขวางเข้ามาในเมืองไทย เป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมถึงชาวลาวและชาวญ้อ โดยพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของลาวเก่าแก่นั้น ส่วนหนึ่งอยู่บริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา ซึ่งเป็นเมืองที่ได้รับการพัฒนาในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

เป็นที่น่าสังเกตว่า สภาพการตั้งถิ่นฐานชุมชนชาวลาวในรัฐประเทศที่ปรากฏถึงปัจจุบัน มีลักษณะแผ่กระจายอยู่ประชิดชายแดนไทย - กัมพูชา ยิ่งกว่ากลุ่มอื่น ๆ แม้แต่ชุมชนของชาวเขมร ในฝั่งไทยเองซึ่งอยู่ในตำบลที่ห่างไกลชายแดน ในส่วนนี้สันนิษฐานว่า เป็นจุดมุ่งหมายของผู้ปกครองไทยในสมัยดังกล่าวที่ต้องการให้ชุมชนชาวลาวทำหน้าที่เป็นเสมือนกันชนฝั่งไทยจาก วัฒนธรรมเขมร

นอกจากชาวลาวกลุ่มแรกที่ถูกกวาดต้อนมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ แล้ว ยังมีกลุ่มชาวลาว ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในรัฐประเทศในช่วงหลัง อพยพมาจากอีสานเกิดขึ้นอย่างชัดเจน

ในช่วงหลังปี พ.ศ. ๒๕๐๐ หลังจากที่รัฐบาลมีนโยบายมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการต่อต้านการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยมีการก่อสร้างถนนสายยุทธศาสตร์และเพื่อความสะดวกในการคมนาคมขนส่งเพิ่มขึ้นอีกหลายสาย สายสำคัญคือ สายเชื่อมอีสานใต้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สายบุรีรัมย์ – จันทบุรี) ที่กลายเป็นเส้นทางที่เชื่อมให้ผู้คนชาวอีสานเดินทางมาตั้งถิ่นฐานในรัฐประเทศเพื่อแสวงหาที่ทำกินใหม่

ถิ่นที่อยู่อาศัย

ในขณะที่ชุมชนลาวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ตามแนวชายแดน ตำบลหมุ่มบ้านที่ห่างไกลตัวเมือง แต่มีชุมชนบ้านน้อยประจันตคาม นับเป็นชุมชนคนลาวที่อยู่ใกล้เขตเมืองมากชุมชนหนึ่ง โดยตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอรัญญประเทศ ซึ่งชื่อของชุมชนสะท้อนถึงถิ่นที่มาจากมา นั่นคืออำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี อันเป็นถิ่นฐานสำคัญอีกแห่งหนึ่งของชาวลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมชนนี้เป็นชุมชนค่อนข้างใหม่ อายุประมาณ ๔๐ ปี เข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ในที่ราชพัสดุในลักษณะผู้เช่า เริ่มต้นจากไม่กี่หลังคาเรือนแล้วค่อย ๆ ขยายตัวออกไปจนเป็นชุมชนใหญ่ อาชีพของชาวลาวบ้านน้อยประจันตคามในระยะแรกได้แก่ รับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างก่อสร้าง รับจ้างซักรีดเสื้อผ้า ลูกจ้าง ขายอาหารอีสาน ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นต้น

ชุมชนบ้านน้อยประจันตคาม
ในเขตเทศบาลเมืองอรัญญประเทศ

ในระยะแรก ชาวบ้านในชุมชนจะสื่อสารกันด้วยภาษาอีสาน หรือภาษาลาว แต่ในปัจจุบันใช้ภาษากลางเป็นหลัก การเคลื่อนย้ายขยายตัวเพื่อบุกเบิกที่ทำกินและถิ่นที่อยู่ใหม่ นับเป็นลักษณะประจำชาติของชาวลาวที่ไว้ได้ ซึ่งเห็นได้ชัดแม้กระทั่งปัจจุบันที่คนลาวในภาคอีสานมีการอพยพเคลื่อนย้ายอยู่เป็นประจำ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงนิสัยชอบในเรื่องการสร้างบ้านแปลงเมืองที่มีกรกล่าวถึงบ่อย ๆ โดยเริ่มต้นจากไม่กี่หลังคาเรือนแล้วค่อย ๆ ขยายเป็นชุมชน หมู่บ้านและเมืองตามลำดับ

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าแม้ว่าคนลาวจะถูกกวาดต้อนมาในเมืองไทยเพื่อให้เป็น “ไพร่บ้านพลเมือง” ก็ตาม แต่คนลาวก็หาได้หยุดนิ่งหรือพอใจกับบริเวณที่กำหนดให้อยู่ไม่ มักหาทางขยับขยายแยกตัวออกไปแสวงหาที่ทำกินใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาซึ่งมักมีคำพังเพยกล่าวเสมอว่าไปแสวงหาที่ดินดำน้ำชุ่ม เหตุนี้จึงทำให้ชุมชนลาวดั้งเดิมแต่ละแห่งไม่มีขนาดใหญ่และอยู่กันอย่างหนาแน่นอย่างชุมชนของชาติอื่น ๆ เช่น เวียดนาม จีน และกัมพูชา ทำนองตรงกันข้ามมักเป็นชุมชนที่กระจายกันอยู่เป็นชุมชนบ้านเล็ก ๆ แต่ทว่าการแยกตัวออกไปดังกล่าวนี้ก็ทำให้คนลาวหาที่มีความโดดเดี่ยวไม่ เพราะลาวเป็นชนชาติที่มีความสามารถในการสร้างเครือข่ายทางสังคมได้ดีชาติหนึ่ง นั่นก็คือแม้จะแยกไปจากชุมชนเดิมไปอยู่ในที่ห่างไกลก็ตาม ก็ยังรักษาความสัมพันธ์กับชุมชนเดิมไว้ได้อย่างสม่ำเสมอ และในขณะเดียวกันก็ขยายความสัมพันธ์ไปยังชุมชนลาวอื่น ๆ ที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงด้วย สิ่งที่เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้คนลาวสามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมได้ดีก็คือ

๑. ความสำนึกในเรื่องที่ถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลย
๒. การสืบเนื่องของภาษาลาวและการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีและความเชื่อแต่เดิม
๓. การแต่งงานในหมู่พวกลาวกันเอง

ในเรื่องแรกคือสำนึกในเรื่องการถูกกวาดต้อนนั้นเป็นความขมขื่นที่จดจำและถ่ายทอดต่อกันมาหลายชั่วคน ส่วนในเรื่องความสำคัญของภาษาลาวที่พูดกันในบรรดาหมู่ชาวลาวด้วยกันเอง ซึ่งยังคงใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในกลุ่มคนที่โยกย้ายถิ่นฐานไปทำงานที่อื่น อย่างเช่นพวกที่มาทำงานทำตามโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพฯ ฯ หรือทำงานก่อสร้างเป็นกรรมกร จะพูดภาษาลาวในหมู่กันเอง และมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการรวมกลุ่มในลักษณะที่เป็นชุมชนที่มีชาติพันธุ์เดียวกัน รวมถึงการแต่งงานในหมู่ชาวลาวด้วยกันเองด้วย

ถึงแม้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลาวในอรัญประเทศจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาวลาวคือภาษาลาว ดังที่กล่าวในข้างต้น **แต่ยังมีกลุ่มชาวลาวในอรัญประเทศที่พยายามดำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีของตนไว้ได้ในปัจจุบัน คือชาวลาวที่ตำบลหันทราย อำเภออรัญประเทศจึงใช้เป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้**

ผู้นำชุมชนและสตรีชาวหันทรายมักรวมกลุ่มกันเผยแพร่การแสดงทางวัฒนธรรมของตนในโอกาสต่าง ๆ

ชาวลาวในรัฐประเทศ

ชุมชนลาวในรัฐประเทศที่มีการรวมกลุ่มกันอย่างมั่นคงและรักชาติวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี คือ ชุมชนลาวบ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ดังนั้นศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน จึงเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว นับเป็นมรดกทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ มีคุณค่าควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบต่อไปในอนาคต

ประวัติชุมชนลาวบ้านหันทราย

ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหันทรายเล่าสืบต่อกันมาว่า “ ชาวบ้านซึ่งเป็นบรรพบุรุษอพยพมาจากเวียงจันทน์ ก่อนที่จะพากันมาอยู่หมู่บ้านนี้ เคยไปอยู่ที่บางปลาสร้อยมาก่อน แล้วจึงค่อย ๆ ทอยอพยพกันมาอยู่เพิ่มขึ้นตามลำดับ บุคคลแรกที่มาอยู่ คือ นายบุญ เป็นนายพรานมาจากอำเภอกบินทร์บุรี และต่อมาก็มีคนเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น จนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ ”

“ หันทราย ” ชื่อนี้ ผู้สูงอายุบอกว่า เมื่อถึงฤดูฝน ฝนจะตกหนัก ทำให้น้ำพัดพาเอาทรายมาทับถมกัน จะโดนแสงแดดแผดเผา ทำให้อาหารร้อนมาก ผู้คนที่เดินสัญจรไปมาในสมัยนั้นจะต้องเดินเท้าเปล่าเหยียบบนพื้นทรายให้เดินหัน ๆ คือเดินอย่างรีบเร่ง เดินอย่างว่องไว คำว่า “ ไว ” จะตรงกับคำว่า “ หัน ” ซึ่งเป็นภาษาพูดในท้องถิ่น และในแนวความคิดหนึ่ง คือ หันมองไปทางไหนก็มีแต่ทราย

หมู่บ้านหันทราย ได้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา ต่อมาเกิด “ โรคห่า ” ระบาดขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้ราษฎรเสียชีวิตถึง ๑๑๓ คน ชาวบ้านจึงพากันอพยพออกจากหมู่บ้าน ไปอาศัยที่อื่นชั่วคราว และต่อมาโรคระบาดหมดไป ชาวบ้านก็พากันอพยพกลับมาตั้งบ้านเรือนใหม่อีกครั้ง

น้ำพริกปลาร้าผัดจิ้มกับข้าวที่ชาวหันทรายนิยมรับประทาน
ที่มารูปภาพ www.nareerat.ac.th/.../menu01/dulaboot.htm

ณ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๐

เมื่อประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๖๐ ระยะเวลา ๓๕ ปีผ่านมา บ้านหันทรายประสบ
สภาวะแห้งแล้งมาก เกิดภัยธรรมชาติ ไฟไหม้ป่า และไฟได้ลุกลามเข้ามาในบ้านเรือนของราษฎร
เกือบทั้งหมด เหลือเพียง ๓ - ๔ หลังคาเรือนที่ไม่ถูกไฟเผา ชาวบ้านจึงปลูกที่อยู่อาศัยขึ้นชั่วคราว

ในปัจจุบันตำบลหันทรายเป็นตำบลขนาดใหญ่ ประกอบไปด้วย ๑๐ หมู่บ้าน ข้อมูลของ
ชาวลาวบ้านหันทรายในครั้งนี้ได้จาก หมู่ ๑ , ๒ , ๕ , ๖ เนื่องจากเป็นชุมชนดั้งเดิม มีผู้เฒ่าผู้แก่
อยู่เป็นจำนวนมากกว่าหมู่บ้านอื่น

สภาพชีวิตความเป็นอยู่

ชาวหันทรายจะมีการนับถือผีเพื่อให้เกิดความมั่นคงในระดับครัวเรือนและหมู่บ้านเท่านั้น
แต่ถ้าต้องการที่จะสัมพันธ์กับภายนอกแล้ว มักหันมาทำให้เป็นเรื่องของวัดในทางพระพุทธศาสนา
แทน เพื่อรักษาโครงสร้างทาง
สังคมทั้งในระดับบ้านและเมือง
ชาวลาวหันทรายสร้างวัดให้เป็น
กลไกที่สำคัญเลยทำให้วัดกลายเป็น
ส่วนหนึ่งในโครงสร้างของชุมชน
ทั้งในระดับบ้านและเมืองไป
เพราะฉะนั้น บ้านวัดและเมืองจึง
เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก วัดในหมู่
คนลาวหันทราย มี ๒ ระดับ เป็น

สตรีสูงอายุชาวหันทราย เข้าวัดถือศีลอย่างเคร่งครัด

วัดสำหรับหมู่บ้านระดับหนึ่ง กับวัดที่เป็นศูนย์กลางของท้องถิ่นหรือศูนย์กลางของหมู่บ้าน

ชาวหันทรายนำอาหารไปทำบุญในวัดของชุมชน

คือวัดหันทรายใหม่ ส่วนวัดในระดับหมู่บ้าน
เป็นวัดเล็ก ๆ คือวัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็น ซึ่ง
เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นพร้อมกับหมู่บ้าน
เพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของ
ชาวบ้าน

ในระยะแรกที่เป็นหมู่บ้านใหม่ ๆ ก็มี
เพียงแค่วัดและอาคารไม้ที่เป็นทั้งกุฏิ
สงฆ์และสถานที่ประกอบพิธีกรรมในที่
เดียวกัน ส่วนใหญ่อาคารแบบนี้ภายหลัง

พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาเพลเป็นหน้าที่ของ พวกผู้หญิงจะผลัดกันนำอาหารมาถวายพระ เมื่อพระฉันเสร็จแล้ว และสวดมนต์เสร็จก็จะพากันกินข้าวที่วัด จับกลุ่มคุยกันพอเสร็จแล้ว แยกย้ายกันกลับเรือน

ในวันพระหรือวันนักขัตฤกษ์ ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านจะพากันมาทำบุญที่วัดเป็นประจำ ส่วนผู้ชายมักแวะเข้ามาที่วัดในตอนบ่ายๆ โดยเฉพาะผู้ชายที่มีอายุ

ถ้าไม่พูดคุยกับพระก็จะคุยกันเอง หรือนอนเล่นหรือไมก็เล่นหมากรุก ความสำคัญของวัดท้องถิ่น อยู่ตรงที่เป็นที่รวมของผู้คนที่มาจาก บ้านและวัดในท้องถิ่นเดียวกันที่ เกี่ยวดองกันในยามปกติแต่ละบ้าน จะต่างคนต่างอยู่ แต่ในเวลาถึงงาน ทุกแห่ง จะมารวมกันเท่ากับวัดทำ หน้าที่ที่พี่น้องระหว่างกัน เวลาที่มักจะ มาร่วมกันนั้นส่วนใหญ่เป็นงานประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น

การร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชาวหันทราย

ประเพณีการแต่งงานแบบประยุกต์ของชาวหันทราย ในปัจจุบัน

นอกจากการใช้ ประเพณีและระบบความเชื่อ ในการสร้างความสัมพันธ์ ทางสังคมและเครือข่ายแล้ว ชาวลาหั้นทรายยังใช้ประเพณี การแต่งงานในหมู่ชาวลาวด้วยกันเอง เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้คน ลาวในรัฐประเทสมิ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ที่มีพลัง

คนลาวมีประเพณีคล้ายคนไทยในเรื่องการแต่งงาน คือฝ่ายชายเป็นผู้ต้องเข้าไปอยู่ในบ้าน ของฝ่ายหญิง ภายหลังการแต่งงานแล้วนั่นก็คือในชั้นแรกอาจเข้าไปอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับ พ่อตาแม่ยาย รับใช้ผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงกับพ่อตาแม่ยาย รับใช้ผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิง

อยู่หนึ่งปีหรือสองปี แล้วจึงแยกครอบครัวมาปลูกเรือนอยู่ต่างหาก

การแต่งงานที่ผู้ชายต้องเข้ามาอยู่ในบ้านภรรยาดังกล่าวนี้ ทำให้เครือข่ายทางสังคมของคนลาวแผ่กว้างไปอย่างรวดเร็ว และพร้อม ๆ กันนั้นก็สามารถธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนานาประการทางสังคมและเศรษฐกิจ เพราะสถานะภาพของทั้งผู้ชาย และผู้หญิงต่างก็อยู่คู่ซึ่งกันและกัน ผู้หญิงคือเจ้าของหมู่บ้าน เป็นผู้ได้เห็นและเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้านมาแต่เล็กสมัยก่อนนั้น ตั้งแต่เกิดจนโตจนกระทั่งแต่งงานมีลูก ผู้หญิงจะเป็นผู้ที่อยู่แต่ในบ้านไม่มีโอกาสออกไปภายนอก เพราะคติคนลาวนั้น ผู้หญิงคือผู้อยู่กับเหย้าเรือนและทำงานบ้าน

สตรีชาวหันทรายมีบทบาทสูง

ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น

ดังนั้นผู้หญิงชาวหันทรายจึงมีฝีมือในการทอผ้าซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกเป็นอย่างดีถึงความสามารถที่ประณีตของผู้หญิง เพราะต้องทอผ้าชิ้นที่ต้องแต่งกายในเวลาปฏิบัติงานประเพณีทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน ผ้าชิ้นนั้นนอกจากลักษณะสีและลวดลายจะบอกว่าเป็นชุมชนบ้านไหนแล้วยังเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงฝีมือและความประณีตของผู้ทอด้วย

ก่อนแต่งงานผู้หญิงชาวลาวบ้านหันทรายจะจี๋อายไม่กล้าแสดงออก แต่ว่าจะอิงอยู่กับผู้ใหญ่ที่เป็นพี่ป้าหน้าอา ครั้นเมื่อแต่งงานแล้วจะมีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออก รักท้องถิ่นและพวกพ้องจะเป็นผู้ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ให้แก่ลูกหลาน

การทอผ้าทอมืองานอดิเรกของสตรีบ้านหันทราย

โดยเฉพาะประเพณีพิธีกรรมและการละเล่นต่าง ๆ จากผู้เฒ่าผู้แก่ แม้แต่กิจการในวัดและศาลปู่ตา ก็เป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องคอยดูแลอย่างเช่นการซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างในวัด เป็นต้น ผู้หญิงจะเป็นผู้ กะเกณฑ์แรงงานผู้ชายมาช่วยหรือไม่ ก็บอกกล่าว ให้มีการบริจาคมา ช่วยเหลือ อาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงคือ เจ้าของหมู่บ้านและโลกในท้องถิ่น ผู้ชายจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ ชุมชน ก็เมื่ออายุเข้าสู่วัยชราและ เลิกทำงานมาอยู่กับบ้าน ใช้เวลา ทำงานจักสาน เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องจับปลาตัดสัตว์ และเข้าวัด ฟังธรรมกับช่วยพระทำกิจการ และ ถ้ามีเวลว่างก็นอนเล่นอยู่ตามศาลาวัด ในช่วงปลายอายุเช่นนี้ผู้ชายมีเวลาที่จะอบรมและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลาน จึงเท่ากับเป็นการ ช่วยธำรงสังคมและวัฒนธรรมของลาวโดยแท้

ผู้อาวุโสการผูกข้อมือให้ศิลาให้พร อบรมสั่งสอนลูกหลาน
ที่มารูปภาพ www.bloggang.com/.../picture/1152448831.jpg
ณ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๐

สตรีสูงอายุชาวหันทรายปฏิบัติธรรมในโอกาสต่าง ๆ

ลักษณะที่อยู่อาศัย

ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวหันทรายส่วนใหญ่เป็นเรือนไม้ได้ถุนสูง ซึ่งใช้เป็น ที่ทอดผ้า ทอเสื่อ และพักผ่อนในเวลากลางวัน ภายในบ้านโล่งจะมีการกั้นแบ่งเป็นห้อง ๆ ไม่มากนัก บางบ้านในเรือนจะมีห้องที่สำคัญเพียงห้องเดียวคือห้องของลูกสาว ส่วนห้องครัวจะยกพื้นให้ต่ำลง กว่าระดับพื้นเรือน เดิมห้องน้ำจะแยกออกจากตัวเรือน แต่ในปัจจุบันจะอยู่ภายในเรือน ใน บริเวณใกล้ ๆ บ้านจะมียุ้งข้าว และที่เก็บถ่าน โดยแต่ละบ้านจะมีรั้วกั้นระหว่างกันน้อยมาก

ความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกบ้าน

การปลูกบ้านนั้นจะมีข้อปฏิบัติที่ยึดถือตามความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึง ปัจจุบัน คือ การปลูกบ้านควรให้มีบันไดบ้านอยู่ทางทิศตะวันออก และห้องครัวควรตั้งอยู่ ทางทิศตะวันตกของบ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคล

ลักษณะบ้านเรือนครัว และยุ้งข้าวของชาวหันทราย
ในปัจจุบัน

เอกลักษณ์ของชาวหันทราย

การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวบ้านหันทราย เดิมผู้ชายจะสวมกางเกงขาก๊วย และเสื้อคอกลมผ่าหน้า ในเวลาทำงานจะใส่เสื้อสีเข้ม เช่น ดำ น้ำเงิน กรมท่า แต่เวลาไปทำบุญที่วัดจะใส่เสื้อสีขาว

การแต่งกายแบบดั้งเดิมของสตรีชาวหันทราย

ในการแสดงทางวัฒนธรรม

บริเวณที่เป็นรอยต่อของตัวเสื้อ คอเสื้อและ ต้นแขน เย็บด้วยมือทั้งตัว เวลาไปวัดจะสวมเสื้อคอกลมสีขาว ส่วนใหญ่เป็นแขนสามส่วน มีผ้าเบี่ยงสีขาวพาดที่ไหล่ซ้าย

สิ่งที่ผู้เฒ่าผู้แก่หญิงชาวหันทรายจะต้องมีในเวลาออกงานออกการไม่ว่าจะเป็นงานบุญหรืออื่น ๆ โดยทั่วไป คือ ตะกร้าทรงกลมสานด้วยไม้ไผ่ จะใส่ข้าวของที่จำเป็นต่าง ๆ เช่น ถ้าไปทำบุญก็จะใส่ขันข้าวสวย (ขันเงินหรือขันลงหิน) กับข้าว ขนม ผลไม้ ไปร่วมทำบุญ

การแต่งกายของสตรีชาวหันทรายในการไปทำบุญปฏิบัติธรรมที่วัด

ชาวหันทรายมีความขยันเป็นอย่างยิ่ง ผู้หญิงชาวหันทรายมีชื่อเสียงในด้านการทอผ้า
ละเอียด ประณีต ได้รับการยกย่องว่ามีฝีมือในการทอผ้าทอมือ และมัดย้อมลวดลายต่าง ๆ ที่สวยงาม
เรียก ผ้ามัดหมี่ มีการรวมกลุ่มแม่บ้าน จนกลายเป็นสินค้า “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสระแก้ว ในเวลาว่างจากการทอผ้าก็จะเก็บต้นกกที่มีในท้องถิ่นทอเป็น
สื่อกกใช้เอง และถ้ามีผู้ต้องการซื้อก็จะทำขาย ส่วนผู้ชายเมื่อว่างจากการทำการเกษตรก็จะรับจ้าง
ปลูกบ้าน และมีฝีมือในการทำเครื่องจักสานหลายชนิด เช่น ตะกร้า กระบุง ไช้ดักปลา ช้อง ฯลฯ

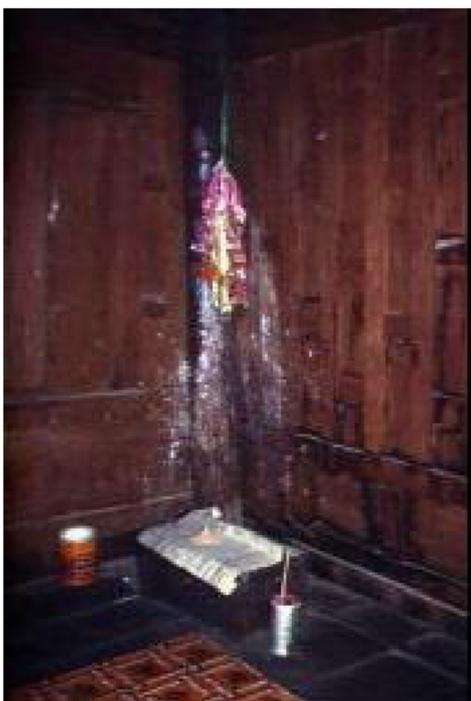

สตรีชาวหันทรายมีความสามารถสูงในการทอผ้ามัดหมี่ การประดิษฐ์ลวดลายผ้า
ซึ่งนับว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของท้องถิ่นอรัญประเทศ

ความเชื่อของชาวลาวบ้านหันทราย

ประเพณีและระบบความเชื่อเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ทำให้คนลาวเป็นกลุ่มชนที่ปรับตัวเองได้ดี และมั่นคงในถิ่นที่อยู่ใหม่ นั่นก็คือสามารถสร้างชุมชนที่เป็นบ้านเมืองขึ้นได้ ก่อนการถูกกวาดต้อน หรือการโยกย้ายถิ่นเข้ามาในดินแดนประเทศไทย ลาวเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมหลวงร่วมกันแล้ว นั่นก็คือการเป็นสังคมที่มีลาลักษณ์รัฐหนังสือ นับถือพระพุทธศาสนา มีขนบธรรมเนียมและจารีต ประเพณีของความเป็นบ้านเป็นเมืองอยู่ก่อนแล้วจึงได้ใช้สิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนให้เป็นประโยชน์ในการสร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นมาใหม่

สิ่งที่เป็นแกนกลางของระบบประเพณี พิธีกรรมของชาวลาวบ้านหันทรายก็คือการนับถือพระพุทธศาสนาและการนับถือผี ชาวลาวสามารถสร้างความสมดุลในระบบความเชื่อทั้งสอง เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตที่ราบรื่นและมั่นคงในด้านจิตใจได้ดีกว่าชนชาติอื่น ๆ ในด้านความมั่นคงของชีวิตในครอบครัวและชีวิตในโลกนี้

เสาผีเรือนภายในบ้านชาวหันทราย

ชาวลาวฟั้งผีและเลี้ยงผี ซึ่งก็เห็นได้จากการนับถือผีเรือนและผีบ้าน คนลาวไม่นับถือพระภูมิแบบคนไทยและไม่นับถือเจ้าที่แบบจีน เพราะฉะนั้นภายในเขตเรือนจึงไม่มีการตั้งศาลหรือยกศาล แต่ผีเรือนจะสถิตอยู่ที่เสาเรือน หรือ ภายในเรือนแทน

นั่นก็คือผีและคนอยู่ร่วมเรือนเดียวกัน เพราะผีเหล่านั้นเป็นผีบรรพบุรุษของคนที่ได้ตายไปแล้ว ซึ่งผีบรรพบุรุษดังกล่าวไม่อาจจะระบุได้ชัดเจนว่าเป็นใครได้ แต่เหมารวม ๆ กันเท่านั้น ว่าเป็นบรรพบุรุษของเจ้าของเรือนทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

ผีเรือนควบคุมความประพฤติกและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในครัวเรือน ถ้าหากใครทำไม่ดีก็เป็นผีผีอาจบันดาลให้เกิดการเจ็บป่วยหรือโชคร้ายได้ แต่การที่จะไม่ให้ผีผัดคนในครอบครัวก็ต้องประพฤติกตนให้

อยู่ในจารีตประเพณีของชุมชนและสังคม ปัจจุบันการนับถือผีเรือน ในส่วนของชาวลาวบ้านหันทราย ยังดำรงอยู่แต่ไม่เคร่งครัดเท่าความเชื่อดั้งเดิม (ในปัจจุบันจะมีหิ้งพระพุทธรูป)

ผีที่ชาวลาวบ้านหันทรายนับถืออีกผีหนึ่งคือ ผีปู่ตาหรือผีตาปู่ และทุกชุมชนบ้านลาวต้องมีศาลปู่ตา ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณโคบริเวณหนึ่งภายในหรือใกล้กับหมู่บ้านมักเป็นบริเวณที่

แยกขาดจากเขตเรือนและมีต้นไม้ใหญ่ปกคลุม แสดงให้เห็นเป็นเขตเฉพาะที่ใครจะมักตัดโค่นต้นไม้ไม่ได้ จนมักมีผู้กล่าวว่าศาลปู่ตาเป็นสิ่งที่ช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้เหมือนกัน

ศาลปู่ตาหลังเดิมของหมู่บ้านหันทราย

ศาลปู่ตาเป็นศาลของผีบ้าน เป็นผีบรรพบุรุษของคนในหมู่บ้าน เวลาที่มีการโยกย้ายถิ่นฐาน ผู้คนในหมู่บ้านจะต้องพามาด้วยเพื่อให้คอยปกป้องคุ้มครอง มักมีการเซ่นไหว้ประจำปี อีกทั้งมีการประกอบพิธีบอกกล่าวและบนบานในยามที่มีความเดือดร้อนเกิดขึ้น เช่น ก่อนทำนาก็ต้องมี การบูชาและบอกกล่าว

ในอดีตการบูชาปู่ตามีการฆ่าวัว ควาย เพื่อประกอบพิธีไหว้ปู่ตากัน แต่ในปัจจุบันน้อยลง และเปลี่ยนมาเป็นการทำบุญกรวดน้ำตามพิธีทางพุทธศาสนาแล้วแผ่กุศลไปให้ปู่ตาแทน เพราะเห็นว่าการฆ่าสัตว์เพื่อเลี้ยงผีนั้นเป็นบาป ผีปู่ตาคือผีผู้ดูแลและให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่คนในหมู่บ้าน แต่ถ้าหากคนไม่อยู่ในจารีตประเพณีที่ดั้งเดิมแล้ว ก็อาจลงโทษให้เกิดความเดือดร้อนและความวิบัติ นานาประการแก่ผู้คนในชุมชนได้

ประเพณีการเลี้ยงปู่ตา

ปู่ตา หมายถึงคนสองพวกที่เป็นบรรพบุรุษของชาวลาว คำว่า “ปู่” หมายถึงปู่และย่าที่เป็นพ่อแม่ของพ่อ ส่วนคำว่า “ตา” หมายถึงตาและยายที่เป็นพ่อแม่ของแม่ เมื่อบรรพบุรุษสองสายนี้ล่วงลับไปแล้วหลายชั่วอายุคน จนไม่สามารถจำชื่อได้ ลูกหลานรุ่นหลัง ๆ จึงเรียกเป็นกลาง ๆ ว่า “ปู่ตา”

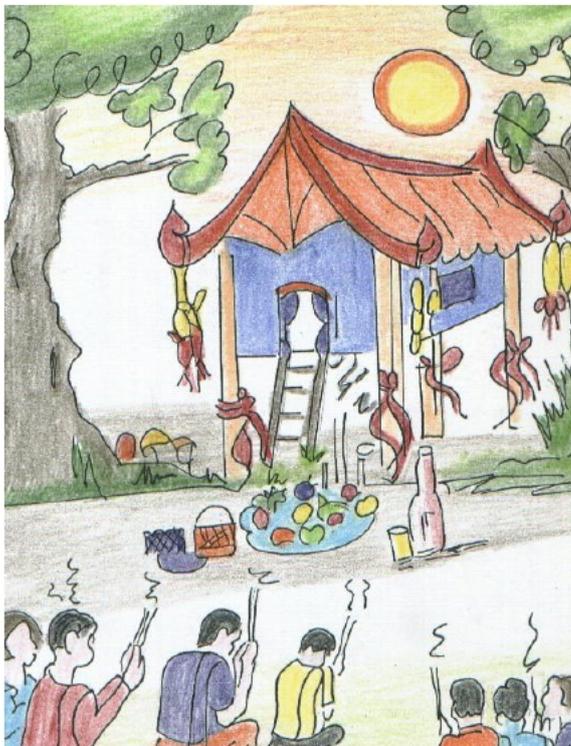

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลปู่ตาบ้านหันทราย อรัญประเทศ

มูลเหตุของการเลี้ยงปูตา

การเลี้ยงปูตา เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป เพราะเมื่อปูตามีชีวิตอยู่นั้น ได้สร้างคุณงามความดีไว้กับลูกหลานและสังคมมากมายหลายประการ เช่น การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี สะสมสาธารณะสมบัติไว้เพื่อลูกหลาน เพื่อแสดงความกตัญญูทดแทน จึงมีการเลี้ยงปูตาสืบต่อเป็นประเพณี ประเพณีการเลี้ยงปูตาจะกระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน จะต้องทำทุกปี ปีละ

๑ ครั้ง โดยจะทำพิธีในช่วงหลังวันสงกรานต์ โดยไม่ได้กำหนดว่าต้องเป็นวันที่เท่าไร แต่วันทำพิธีจะต้องตรงกับวันพุธในช่วงเช้า ชาวบ้านทั้ง ๔ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๑, ๒, ๕ และหมู่ ๖ จะเอาของ

ภาพวาดที่แสดงถึงการบูชาเช่นสรวงศาลปูตา
ของชาวหันทราย

การบูชา เพื่อบนบานศาลปูตา
ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจของชาวหันทราย

ถวายไปรวมกันไว้ที่บ้านของเจ้าหรือผู้ดูแลศาลปูตา ได้แก่ รูป ๓ ดอก เทียน ๒ แท่ง ดอกไม้ (ใช้ดอกไม้อะไรก็ได้ไม่กำหนด) และพวยหางช้าง (ทำจากใบกล้วยนำมาฉีกให้เป็นริ้วๆ) ตามจำนวนของคนที่อยู่ในบ้าน ถ้าบ้านไหนมีคนมากก็ฉีกเป็นริ้วมาก ทั้งยังรวมถึงสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ที่เลี้ยงเอาไว้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีการถวายเงินอีกด้วย ถ้าชาวบ้านคนไหนไม่ได้ให้เงินก็ต้องให้เหล้า ซึ่งเงินนี้เจ้าจะนำไปซื้อของสำหรับทำพิธีเลี้ยงศาลปูตา ได้แก่ ไก่ ๔ ตัว เหล้า ๔ ขวด และดอกไม้ รูป เทียนที่ชาวบ้านนำมาทั้งหมด

ส่วนเงินที่เหลือจากซื้อของนั้น ก็จะซื้อเสื่อกางเกงใหม่ และทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้กับเจ้า หากมีเงินเหลือจากนี้ก็จะให้เจ้าไว้ใช้

การทำพิธีเลี้ยงศาลปุตานี้จะต้องเลี้ยงก่อนเพล ซึ่งจ้จะนำของไปถวายที่ ศาลปุตา ประมาณ ๑๐ โมง เพื่อรอให้ชาวบ้านนำของถวายมาให้จนครบทุกคนก่อน ส่วนของที่นำไปถวายที่ศาลปุตานในตอนเช้า ก่อนที่จ้จะไปถวายนั้นจะเป็นของแก่นบน ที่ชาวบ้านเคยมาบนเอาไว้ เช่น หัวหมู และ เหล้า เป็นต้น

(จ้ หมายถึงชายอาวุโสผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นจ้ได้นั้นจะต้องได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านโดยส่วนมากจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

๑. ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม และพิธีกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี
๒. ต้องเป็นผู้ที่มีความนอบน้อม ถ่อมตน และมีความอ่อนโยน
๓. ต้องเป็นทายาทของจ้คนก่อน ซึ่งชาวบ้านจะเรียกกันว่า **เชื้อ** เมื่อมีการคัดเลือกจ้คนใหม่ ผู้ที่เป็นเชื่อนี้ก็จะได้รับการพิจารณาเป็นอันดับแรก)

ชาวบ้านมีความเชื่อกันว่า หากปุตานำไม่พอใจจ้คนไหน ก็จะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน เช่น มีชาวบ้านเสียชีวิตต่อเนื่องกันไม่ต่ำกว่า ๑๐ ศพ เป็นต้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ประหลาดเหล่านี้ขึ้น ชาวบ้านก็จะรวมกันทำพิธีการทรงเจ้า เพื่อสอบถามปุตานำให้ทราบถึงสาเหตุที่ไม่พอใจ และจัดหาจ้คนใหม่ให้กับศาลปุตานำ

การนับถือปุตานำของชาวลาวบ้านหันทราย ยังเป็นไปอย่างมั่นคง ก่อนที่ชาวบ้านจะมีกิจกรรมอะไรร่วมกัน เช่น ทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ ก็จะบอกกล่าวให้ปุตานำทราบ

นอกจากนั้นปุตานำยังเป็นหลักยึดมั่นให้ชาวบ้านประพฤติให้ถูกต้องตามประเพณี ชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากใครประพฤติผิดจารีต ผิดศีลธรรม ปุตานำก็จะโกรธบันดาลให้มีอันเป็นไป เช่น เกิดโรคระบาดในหมู่บ้าน ฝนแล้งประกอบการทำงานอย่างไรก็ไม่เป็นผล คนที่กระทำผิดต้องขอขมา โดยมีจ้เป็นผู้ทำพิธีจะเห็นได้ว่าปุตานำ แม้จะเป็นบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วหลายชั่วคน ก็ยังคงเป็นผู้ช่วยรักษาความดีงามในสังคมให้คงอยู่เช่นเดียวกัน

พิธีเลี้ยงของรักษา

พิธีเลี้ยงของรักษา คือ การไหว้ครูที่เราได้ไปเรียนวิชามารักษาคนป่วย คนผีเข้า เป็นการเปลี่ยนกายให้กับครู ๑ ปี จะทำ ๑ ครั้ง โดยทำในคืนก่อนวันเลี้ยงหอกกลางบ้าน

อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธี

กรวยกันแหลม ทำจากใบตอง ๑๐๐ อัน ใส่ดอกไม้ขาวหรือสำลี กรวยละ ๒ ดอก (โดยใช้ดอกไม้อะไรก็ได้แต่ต้องเป็นสีขาว) เทียนแท่งเล็ก ๑๐๐ แท่ง , เทียนหนักบาท ๒ คู่ , เทียนขาว

ทำน้ำมันต์ ๒ แท่ง ,ชั้นน้ำมันต์ ๑ ชั้น, รูป ๓ ดอก, บายศรี ๗ ชั้น ทำในชาม ๓ อัน โดยใส่ ข้าวสารไว้ตรงกลางจนเต็ม ๒ อัน, ข้าวสาร ๑ ถ้วย, เอาไขว้างไว้ตรงกลาง ๑ ฟอง, ไข่ไก่ต้ม ไม่ปอกเปลือก ๒ ฟอง, เทียน ๒ แท่ง, บูหรี ๒ มวน, หมาก ๒ คำ, พอยหางช้าง (ทำจากใบกล้วยฉีกเป็นริ้ว ๆ ๑ อัน) และใบตองทำเป็นชั้นน้ำมันต์ ๒ ที่, กำไลแขน ๒ อัน, คาบ ๒ ค้ำ รูป ๕ คู่, ดอกไม้ขาว ๕ คู่, และเงิน ๔๔ บาท, ของทั้งหมดใส่ถาดรวมกันไว้ พานใส่ผ้าโสร่ง และผ้าขาวม้า อย่างละ ๑ ผืน พานใส่กระจก หวี แป้ง และน้ำมันใส่ผม

เริ่มพิธีโดยการตั้งนะโม ๓ จบ ไหว้พระ แล้วก็ท่องคาถาทำน้ำมันต์ โดยจะต้องสวด ทั้งหมด ๓ คีน ในเช้าวันที่ ๔ จะรดน้ำมันต์ให้คนที่อาศัยอยู่กับเราด้วย เรียกว่า “ ลูกเลี้ยง ” หลังจากรดน้ำมันต์แล้วก็จะผูกแขนให้ เป็นอันเสร็จพิธี

ถ้าเป็นพิธีเลี้ยงของรักษาของหมองูขาวหั้นทรายนั้น จะมีส่วนประกอบที่ใช้ในพิธีต่างกัน ออกไป ได้แก่

๑. ผ้าชั้น ๑ ผืน
๒. ผ้าขาว ๑ วา
๓. เงิน ๑ สลึง
๔. รูป ๕ คู่ และ ดอกไม้ ๕ คู่
๕. เทียน ๒ เล่ม
๖. กรวยใบตอง ๕ อัน ใส่ดอกไม้ขาวอันละ ๒ ดอก

นำส่วนประกอบที่ใช้ในพิธีทั้งหมดใส่พานรวมกันไว้ ตั้งนะโม ๓ จบ ไหว้พระแล้ว ท่องคาถา ถือว่าเสร็จพิธี

ในการรักษาคนของหมองูนั้น เมื่อรักษาหายแล้วคนป่วยจะนำคายมาให้ เรียกว่า “ การปลงคาย ” โดยจะใช้ของเลี้ยงของรักษาเหมือนหมองู แต่เพิ่มกระทงหน้าวัว ซึ่งทำจาก กาบกล้วยผ่าแล้วตัดให้เป็นรูปสามเหลี่ยม ใช้ไม้กักตไว้เพื่อกันไม่ให้หลุด เอาใบตองรองไว้ข้างใน ใส่ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลือง ข้าวขาว (ข้าวดำ คือข้าวที่เอาไปผสมกับเขม่ากันหม้อข้าวที่มีสีดำ ข้าวแดง คือข้าวผสมปูนกับขมิ้น ข้าวเหลือง คือข้าวที่ผสมขมิ้นอย่างเดียว ส่วนข้าวขาว คือข้าวสวยธรรมดา) อย่างละ ๑ ช้อน ใส่ไว้อย่างละมุม รวมทั้งใส่พริก เกลือและปลาร้าลงไปด้วย นอกจากนี้ยังมีขนมบัวลอยอีกด้วย โดยคนที่มารักษานั้นเป็นคนเท่าไร ก็ต้องมีขนมตามจำนวน ลำดับของคนที่มา รักษาด้วย เช่น รักษาคนที่ ๑๐ ต้องมีขนม ๑๐ ถ้วย รักษาคนที่ ๔๐ ก็ต้องมีขนม ๔๐ ถ้วย (ในระยะหลังใช้การนับเม็ดบัวลอยแทนจำนวนถ้วยขนม)

ความเชื่อในการดำเนินชีวิต

คะลำ หมายถึง ข้อห้าม หรือผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามทำนองคลองธรรม

๑. คนอาศัยอยู่บ้านเดียวกันกินข้าวไม่พร้อมกัน หรือเดินทางไปทำบุญใกล้บ้านหมายความว่า คนที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันนั้น ควรได้มีโอกาสพูดคุย ปรึกษาปัญหาซึ่งกันและกัน เป็นการแสดงถึงความอบอุ่นในครอบครัว ส่วนการเดินทางไปทำบุญนั้น ควรทำบุญที่วัดซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เพื่อให้มีโอกาสได้พบปะสังสรรค์กับคนในชุมชนเดียวกันร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของชุมชนส่วนรวม

๒. ภรรยากินข้าวก่อนสามี หรือนอนก่อนสามีไม่ได้ เนื่องจากสามีเป็นผู้ที่ออกไปประกอบอาชีพ ทำมาหากิน เพื่อเลี้ยงครอบครัว ภรรยาจึงควรให้เกียรติสามีด้วยการคอยปรนนิบัติรับใช้สามีที่เหน็ดเหนื่อยกลับมาจากการทำงานนอกบ้านนั่นเอง

๓. นอนไม่ถูกทิศไม่ได้ (ห้ามนอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก) การนอนหันศีรษะไปทางทิศเหนือ หรือทิศตะวันออกนั้นถือว่าเป็นสิริมงคล ส่วนทิศตะวันตกหรือทิศใต้นั้น ถือว่าเป็นทิศที่ฝันนอนหันศีรษะไปทางทิศนั้น และชื่อของทิศก็ยังไม่เป็นสิริมงคลอีกด้วย

๔. ห้ามนุ่งห่มผ้าทางกลับด้าน เอาด้านล่างขึ้นข้างบน การใส่เสื้อผ้าควรใส่ให้ถูกต้องด้านล่างของชุดนั้นถือว่าเป็นส่วนเท้า จึงไม่ควรนำมาใส่ไว้ด้านศีรษะ

๕. ห้ามพินพินตอนเช้า และห้ามผัดข้าวตอนเย็น เป็นการเตรียมความพร้อมในการทำกิจกรรมประจำวันต่างๆ คือ ในช่วงเช้าที่ต้องมีการหุงต้มอาหารนั้น ควรจะมีการเตรียมพินไว้ใช้อย่างพร้อมเพรียงแล้ว ไม่ใช่เพิ่งจะผัดพินในตอนที่ต้องใช้ ส่วนการหุงต้มอาหารในช่วงเย็นนั้น ก็ควรมีการเตรียมสำหรับอาหารไว้ให้พร้อมก่อนที่พ่อบ้านจะกลับมาจากการออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อที่เวลาพ่อบ้านกลับเข้ามาจะสามารถรับประทานอาหารได้ทันที ไม่ควรให้พ่อบ้านซึ่งเหน็ดเหนื่อยมาจากการทำงานนอกบ้านต้องมารอรับประทานอาหารอีก

๖. แบกของ หรือหอบพินขึ้นบ้านไม่ได้ ถือว่าการแบกของหนักขึ้นบ้านนั้นเป็นลางไม่ดี จะทำให้เกิดความยากลำบาก อีกทั้งการนำพินไปเก็บไว้บนบ้านมากๆ หากเกิดเพลิงไหม้ พินที่อยู่บนบ้านก็จะกลายเป็นเชื้อเพลิงได้อย่างดีอีกด้วย

๗. นั่งขวางบันได และประตูไม่ได้ บางครั้งบุคคลในบ้านอาจไม่ทันสังเกตในขณะที่ลงบันได หรือเข้า - ออกทางประตู การที่มีคนนั่งขวางทางอยู่ อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้

๘. ห้ามข้ามขั้นบันไดขึ้นบ้าน จะต้องเดินตามขั้น เพื่อเป็นการรักษาภริยามรยาท และเพื่อป้องกันการก้าวเดินพลาด ซึ่งอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้

๘. ใช้ทำเช็ดหัวบันไดบ้านไม่ได้ หัวบันไดที่โผล่พ้นขึ้นมาจากตัวเรือนนั้น เปรียบเสมือน
ศีรษะของบิดามารดา จึงควรให้ความเคารพ ถือเป็นของสูง ไม่ควรเอาเท้าไปเช็ดถูเล่น

๑๐. สามียไปอยู่ไกล ภรรยาอยู่บ้านห้ามตัดผม หรือตัดดอกไม้ เป็นการไม่ให้ภรรยาที่อยู่
ห่างจากสามียแต่งกายสวยงาม เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องการนอกใจสามียนั่นเอง

๑๑. ออกไปล่าสัตว์ห้ามเรียกชื่อสัตว์นั้น ในการเข้าป่าไปล่าสัตว์นั้น ต้องอาศัยความเงียบ
จึงจะสามารถดักจับสัตว์ป่าได้ หากส่งเสียงดังสัตว์ป่าก็จะหนีเข้าป่าไปหมด

๑๒. สามียไปล่าสัตว์ ภรรยาอยู่บ้านห้ามนุ่งซิ่นสีแดง ถือว่าเป็นกลางไม่ดี เพราะสีแดงนั้น
ก็เปรียบเหมือนกับสีเลือดนั่นเอง

๑๓. ฝนตกฟ้าร้อง ห้ามขี้วัวควาย ห้ามยกเสียมหรือมีด ฟันไม้ เป็นการระวังไม่ให้ถูกฟ้าผ่า

๑๔. นั่งหย่อนขาหรือไกวขา บนบ้านสูง ๆ ไม่ได้ เป็นการระวังไม่ให้พลัดตกลงมาจาก
ที่สูง และป้องกันอันตรายจากการถูกผลัดตกลงมาได้

๑๕. เดินเสียงดัง กินข้าวเสียงดัง ฟันไม้ตอนกลางคืนไม่ได้ เป็นการรักษากิริยามารยาท
ให้เรียบร้อย และตอนกลางคืนเป็นช่วงเวลาของการพักผ่อน จึงไม่ควรทำงานที่ส่งเสียงดังรบกวน
ผู้อื่น

๑๖. ไม่ตีเตาไฟ ไม่เอาไม้เคาะเสาบ้าน เตาไฟถือเป็นของสำคัญเพราะใช้ในการหุงต้ม
อาหาร การตีเตาไฟอาจก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายได้ ส่วนการเอาไม้เคาะเสาบ้านนั้น ก็จะทำให้
เกิดเสียงดัง และอาจทำให้เสาบ้านชำรุดเสียหายได้เช่นเดียวกัน

๑๗. ห้ามนั่งหันหลังขี้วัวและควาย เป็นการป้องกันอันตรายจากการพลัดตกลงมาจาก
หลังวัวและควาย อีกทั้งการนั่งหันหลังก็จะทำให้ไม่สามารถมองเห็นทาง จึงอาจเกิดอุบัติเหตุได้

๑๘. เอามือตีหมา แมว เอาเท้าเตะวัวควายไม่ได้ ไม่ควรทำร้ายร่างกายสัตว์ที่เราเลี้ยง
เอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ที่เลี้ยงไว้ดูเล่น หรือสัตว์ที่เลี้ยงไว้ใช้งานก็ตาม ควรมีความเมตตากรุณา

๑๙. ปลุกโยย่านาง ผักมะรุ้ม เพกา ผักหวาน ในบ้านไม่ได้ ถือว่าเป็นกลางไม่ดี

๒๐. ลูกเขย ลูกสะใภ้นอนบนห้องพ่อแม่ไม่ได้ พ่อและแม่เป็นบุคคลที่ต้องให้ความ
เคารพนับถือ และแสดงความกตัญญู การที่ห้องนอนของลูกอยู่เหนือห้องนอนของพ่อแม่ นั่นจึงเป็น
เรื่องที่ไม่เหมาะสม

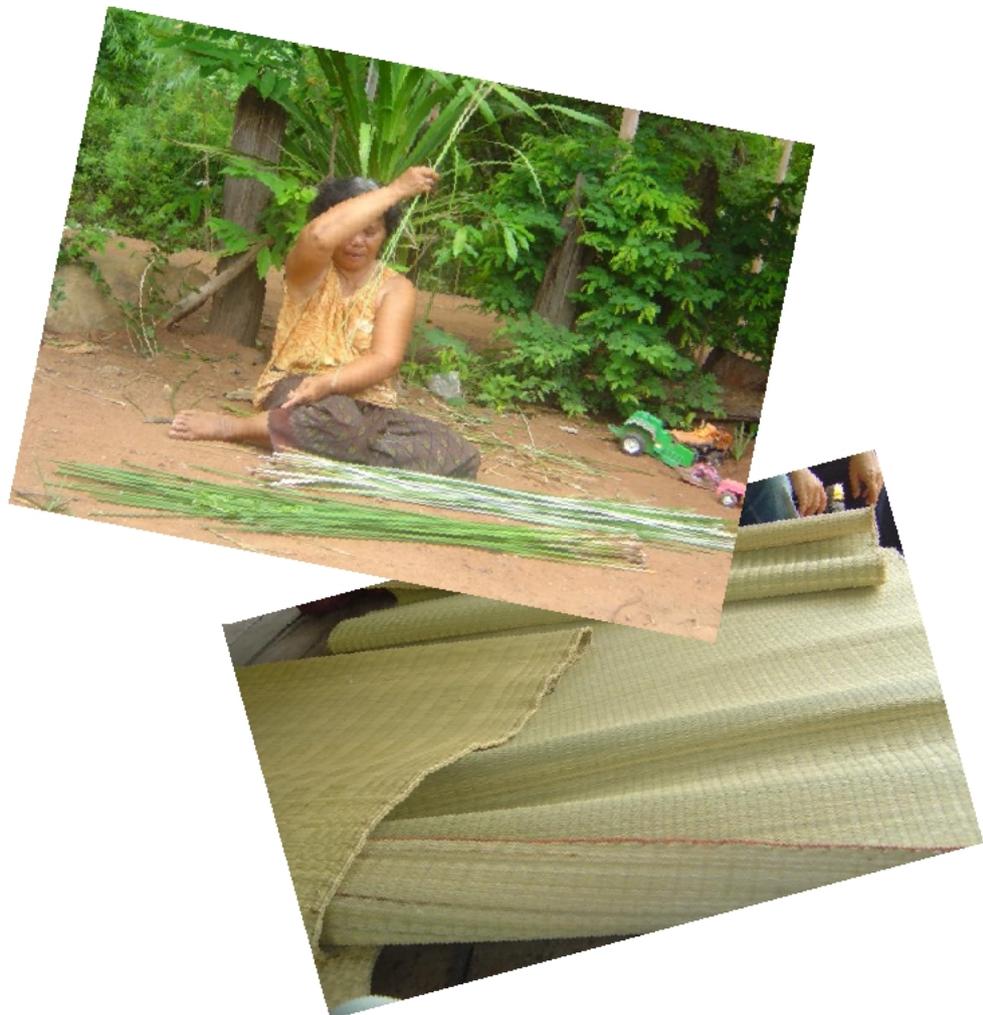
๒๑. ประเพณีเทศน์มหาชาติ ห้ามขี้เมาเข้าวัด ประเพณีการเทศน์มหาชาติเป็นประเพณีที่มี
ความศักดิ์สิทธิ์มาก ดังนั้นจึงไม่ควรให้คนเมาเข้ามาอาละวาดในวัตรบวกรบการเทศน์ของพระสงฆ์ได้

๒๒. ห้ามตีฆ้อง ตีกลองในวัด ยกเว้นต้อนรับกัณฑ์หลอน กลองในวัดนั้น ใช้ตีเพื่อบอก
เวลาต่างๆ เช่น เวลาเพล เป็นต้น ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะตีเล่น นอกจากมีชาวบ้านแก่กัณฑ์หลอนมา
ที่วัด จึงจะตีกลองเพื่อแสดงการต้อนรับได้

๒๓. แยกที่มาเยี่ยมบ้านจะเปิด ปิดหน้าต่างไม่ได้ ถือเป็นมารยาทของเจ้าบ้านที่ควรให้การดูแล ต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมบ้าน

๒๔. เล่นหมากฮอส และหมากรูกในบ้านไม่ได้ เล่นได้เฉพาะในงานศพ ถือว่าเป็นกลางไม่ดี หากเล่นในบ้านจะเปรียบเหมือนการเก็บกระดูกพ่อกระดูกแม่ นอกจากนี้การเล่นหมากฮอส และหมากรูกยังเป็นการส่งเสียงดัง รบกวนผู้อื่นในบ้านอีกด้วย

๒๕. ห้ามปรึกษากันก่อนไปหาหมอให้คนไข้ได้ยิน การปรึกษากันให้คนไข้ได้ยินนั้น จะทำให้คนไข้ทราบว่าอาการป่วยของตนเองทรุดหนักกว่าเดิม ทำให้ขาดกำลังใจในการรักษาตัว ดังนั้นอาการอาจจะทรุดหนักลงไปอีกได้

สตรีชาวหันทรายเตรียมกกไว้ทอเสื่อขาย เพื่อเป็นรายได้เสริมนอกฤดูทำนา

ประเพณี / พิธีกรรมทางศาสนา

“ ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ ”

ฮีตสิบสอง มาจากคำสองคำ คือ ฮีต และ สิบสอง ฮีต มาจากคำว่า จารีต ซึ่งหมายถึง ความประพฤติ ธรรมเนียม ประเพณี ความประพฤติที่ดี และ สิบสอง มาจากคำว่า สิบสองเดือน ดังนั้นคำว่า ฮีตสิบสอง หมายถึง ประเพณีที่ชาวลาวปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปีจารีตประเพณีที่ชาวบ้านในตำบลหันทรายยึดถือปฏิบัติภายใน ๑ ปี (๑๒ เดือน) มีดังนี้

เดือนอ้าย	บุญข้าวก่ำ
เดือนยี่	บุญคูณข้าว คุณหลาน
เดือนสาม	บุญข้าวจี วันมาฆบูชา
เดือนสี่	บุญพระเวส (พระเวสสันดร)
เดือนห้า	บุญวันสงกรานต์
เดือนหก	บุญบั้งไฟ บวชนาค วิสาขบูชา
เดือนเจ็ด	บุญบูชาเทวดา อารักษ์
เดือนแปด	บุญเข้าพรรษา
เดือนเก้า	บุญข้าวประดับดิน
เดือนสิบ	บุญข้าวสาก (สารทลาว)
เดือนสิบเอ็ด	บุญออกพรรษา
เดือนสิบสอง	ลอยกระทง บุญกฐิน

ครอง ๑๔ (ครอง) คือแบบแผนหรือแนวทางดำเนินชีวิตคล้าย ๆ กับภาษาอังกฤษที่ว่า "Way of life" แต่ครองในที่นี้มุ่งไปทางศีลธรรมประเพณีที่ถูกคิดมากกว่าด้านอาชีพ เห็นจะตรงกับภาคกลางว่า ทำนองคลองธรรม นั่นเอง แต่ชาวอีสานออกเสียงครองเป็นครองไม่มีก้ำ เช่นว่า ถ้าทำไม่ถูกผู้ใหญ่ท่านจะเตือนว่า "เฮ็ดบ่แม่นครอง" หรือว่า "เฮ็ดให้ถือฮีตถือครอง" ได้แก่

๑. ฮีตเจ้าครองขุน คือ การปกครองผู้ที่อยู่ได้บังคับบัญชา ก็ให้คงอยู่ใน
ทศพิชราชธรรม
๒. ฮีตเท้าครองเพี้ย คือ หน้าที่ในการอนุโลม ผ่อนผันของเจ้านายที่มีต่อลูกน้อง
๓. ฮีตไพร่ครองนาย คือ หน้าที่ของลูกจ้างที่มีต่อนาย
๔. ฮีตบ้านครองเมือง คือ หลักประเพณีทั้ง ๑๒ เดือน
๕. ฮีตปู่ครองย่า คือ หน้าที่ของปู่ที่มีต่อย่า

๖. อีตพ่อครองแม่ คือ หน้าท้องพ่อที่มีต่อแม่
๗. อีตไก่ครองเขย (สะไก่ครองเขย) คือ หน้าท้องผู้ที่เป็นสะไก่และลูกเขย
๘. อีตป่าครองลุง คือ หน้าท้องป่าที่มีต่อลุง
๙. อีตลูกครองหลาน คือ หน้าท้องที่ควรปฏิบัติของลูก , หลาน
๑๐. อีตเต่าครองแก่ คือ ต้องมีความอดทนต่อพฤติกรรมของผู้เฒ่าผู้แก่ภายในบ้าน
๑๑. อีตปีครองเดือน คือ การทำงานให้สอดคล้องกับปีและเดือนที่นักปราชญ์
บัญญัติไว้
๑๒. อีตไร่ครองนา คือ หลักในการทำไร่ทำนา
๑๓. อีตวัดครองสงฆ์ คือ กิจวัตรของสงฆ์มีข้อห้าม ๑๔ ประการ คือ
๑. เมื่อข้าวหรือผลไม้สุกต้องเอาไปถวายพระก่อนถึงจะนำมาบริโภคได้
  ๒. อย่าทำตาชั่งปลอม หรือโก่งตาชั่ง
  ๓. ให้ปลูกหอบูชาไว้ทั้งสี่มุมบ้าน พร้อมกับทำรั้วกัน
  ๔. ให้ล้างเท้าก่อนขึ้นบ้าน
  ๕. วันพระให้ทำการการวะเตาไฟ , บันได และประตูบ้าน
  ๖. ก่อนเข้านอนต้องล้างเท้าเสียก่อน
  ๗. เมื่อถึงวันพระ ภรรยาจะต้องนำดอกไม้มาคารวะสามีที่ดี
  ๘. เมื่อถึงวันพระ เดือนดับ ข้างขึ้น ข้างแรม ให้นิมนต์ภิกษุมาทำบุญตักบาตร
  ๙. เมื่อภิกษุ สามเณรออกบิณฑบาต เวลาใส่บาตรอย่าถูกตัวท่าน ไม่ให้ใส่
รองเท้าย หมวก ผ้าโพกหัว กางร่ม หรือถืออาวุธ
  ๑๐. เมื่อภิกษุเข้าปาวีสวรรคตให้นำดอกไม้ รูปเทียนไปถวาย
  ๑๑. เมื่อภิกษุเดินผ่านมาให้นั่งลงก่อนแล้วถึงสนทนากับท่าน
  ๑๒. ไม่เหยียบเงาของพระภิกษุ สามเณรและผู้ทรงศีล
  ๑๓. ยอานำเอาอาหารที่เหลือจากการกินไปถวายภิกษุ สามเณร และภรรยา
ไม่นำอาหารที่เหลือไปให้สามีกิน
  ๑๔. ไม่เสพกามคุณในวันพระ เข้าพรรษา ออกพรรษา มหาสงกรานต์
ผู้ใดฝ่าฝืนลูกหลานเกิดมาจะคือสิ่ง
๑๔. อีตสมบัติคุณเมือง คือ ค่าครองเมือง ๑๔ ประการ คือ
๑. นูเมือง คือ ราชทูตที่ทำหน้าที่ออกต่างประเทศ
  ๒. ตาเมือง คือ คนส่งหนังสือ อัครบาลี
  ๓. แก่นเมือง คือ พระสงฆ์ เจ้าผู้ทรงพระธรรมวินัย

๔. ประตุมือง คือ เครื่องศาสตราวุธทั้งหลายต่างๆ
๕. รากเมือง คือ โหราศาสตร์ อาจรู้เหตุร้ายหรือดี ลางเมือง
๖. เหง้าเมือง คือ เสนาผู้เฒ่า ผู้แก่ ที่มีความกล้าหาญมั่นคง
๗. ซื่อเมือง คือ กวนเมืองหรือ ตาแสง คือผู้รักษาพ่อปู่ตา หรือ ศาลปู่ตา
๘. ฝาเมือง คือ ทหาร ผู้ที่สามารถรบชนะข้าศึกได้
๙. แปรเมือง คือ เจ้าพระยาที่มีศีลธรรมอันดี
๑๐. เขตเมือง คือ เสนาอำมาตย์ ผู้มีความฉลาด รู้เขตบ้านเขตเมือง รู้คุณรู้ชั่ว
๑๑. สติเมือง คือ เศรษฐีพ่อค้า ผู้มั่งคั่ง เป็นคนดี และผู้ตั้งตลาด ค้าขายอย่างถูกต้อง
๑๒. ใจเมือง คือ หมอยาผู้วิเศษ รู้พยาธิ ให้ยาได้ถูกต้อง
๑๓. ค่าเมือง คือ ภาคพื้นภูมิประเทศและพลเมือง
๑๔. เมฆเมือง คือ เทพยดา อารักษ์ทั้งหลายในเขตบ้านเขตเมือง

(ในปัจจุบันชาวหันทรายที่อาวุโสเท่านั้นที่ยังประกอบพิธีกรรมและปฏิบัติตามความเชื่ออยู่ ส่วนคนรุ่นใหม่เน้นปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา)

ประเพณีการทำบุญข้าวประดับดิน

ห่อข้าวในการทำบุญข้าวประดับดิน

ที่มารูปภาพ web/esarn/kowpradubdin/kaopradabdin.jpeg

ณ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๐

ประเพณีการทำบุญข้าวประดับดินนี้ ในเวลาเช้าชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรที่วัด และจะทำข้าวและกับข้าวห่อใส่ใบตองกล้วย ใช้ไม้กลัดไว้ทั้งหัวและท้ายนำไปที่วัดด้วย เมื่อพระฉันเช้าแล้วก็จะสวดมนต์ เมื่อพระสวดเสร็จแล้วชาวบ้านก็จะนำห่อข้าวนั้น กลับมาวางไว้ในที่นาของตัวเอง แปลงละ ๑ อัน ในสมัยก่อนนั้นจะเป็นการทำนาคำ ก็จะนำห่อข้าวนี้ไปปักไว้ในที่นา เรียกว่า “ การปักแสก ” ซึ่งจะต้องปัก ๗ ต้นด้วยกัน แต่ในปัจจุบันนี้เป็นการทำนาหว่านก็จะนำ ห่อข้าวนี้ไปวางไว้ตรงส่วนไหนของที่นา ก็ได้ หรือจะวางไว้ตรงจุดที่เคยปักแสกก็ได้เช่นเดียวกัน

ประเพณีการแห่กันรู้หลอน

ประเพณีการแห่กันรู้หลอนนั้น มีลักษณะคล้ายกับการแห่กฐิน โดยชาวบ้านจะตั้งต้นกัณฑ์หลอนขึ้น ซึ่งจะมีทั้งเงิน สมุด สบู่ ยาสีฟัน ปากกา ดินสอ ฯลฯ จากนั้นก็จะแห่ขบวนกัณฑ์หลอนนี้เพื่อนำไปถวายที่วัด ซึ่งในขบวนแห่นั้นจะมีการร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน ประเพณีการแห่กันรู้หลอนจะมีความแตกต่างกับการแห่กฐินตรงที่ไม่มีการบอกให้เจ้าอาวาสได้รู้ล่วงหน้าว่าจะมีการนำต้นกัณฑ์หลอนมาถวายที่วัด

ประเพณีทำบุญกลางบ้าน

ประเพณีทำบุญกลางบ้านนี้ จะจัดขึ้นหลังจากผ่านประเพณีวันสงกรานต์ไปแล้ว คือในช่วงเดือน ๖ ของทุกปี เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวบ้านในตำบลหันทราย และมีความเป็นเอกลักษณ์ ประเพณีทำบุญกลางบ้านนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของชาวบ้านในหันทรายได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะมีพิธีสำคัญที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พิธีทำบุญกลางบ้าน

พิธีทำบุญกลางบ้านนี้จะทำหลังจากพิธีเลี้ยงศาลปู่ตา ๑ วัน ชาวบ้านจะเอาหินก้อนเล็ก ๆ ทราย ขวดใส่น้ำและด้ายสายสิญจน์ ไปวางไว้ที่ศาลากลางบ้านและจะนิมนต์พระจากทั้งสองวัด (วัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็นและวัดหันทรายใหม่) ไปสวดมนต์รวมกันที่ศาลากลางบ้าน คั้นละ ๘ รูป เป็นเวลา ๓ ค่ำ ซึ่งในวันที่ ๓ ที่ ก่อนที่พระจะไปสวดมนต์นั้นตอนกลางวันชาวบ้านจะมีการไป

กระทงกาบกล้วยในพิธีทำบุญกลางบ้าน

ก่อนพระทรายไว้ตามทิศทั้งสี่ทิศ คือทิศเหนือทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ในเช้าวันที่ ๔ นั้น ชาวบ้านจะนิมนต์พระจากทั้งสองวัด รวมทั้งเณรด้วย มีก็รูปก็นิมนต์ทั้งหมดมาที่ศาลากลางบ้าน ชาวบ้านจะร่วมกันใส่บาตร เมื่อพระฉันเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะบริจาคเงินรวมกันแล้วถวายให้กับพระ พระจะสวดมนต์ให้พร ซึ่งชาวบ้านจะถือกระทงสี่เหลี่ยมทำจากกาบกล้วย เอาไม้กลัดไว้ ใส่ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลือง ข้าวขาว และเอากาบกล้วยมาทำเป็นรูปตัวคน เอาผ้ามาพันไว้เป็นการนุ่งผ้าให้ผู้ชายนุ่งผ้าผู้หญิงนุ่งซิ่น นอกจากนี้ยังใช้ “ดินดาก” (ดินเหนียว) ทำเป็นรูปเป็ด ไก่ วัว ควาย สัตว์ที่เลี้ยงเอาไว้ใส่ไว้ในกระทงตามจำนวนคนและสัตว์ที่มีอยู่ในบ้าน พระจะสวดมนต์และรดน้ำมนต์ให้ ชาวบ้านก็จะถือกระทงกลับมาไว้ รวมกันที่พระทรายโดยจะแบ่งเป็นเขตตามทิศ บ้านใครอยู่ทางทิศไหนก็จะนำกระทงไปไว้ที่พระทรายของทิศนั้น

ประเพณี / พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต

ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของชาวลาวบ้านหันทราย เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชาวลาว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาสภาพสังคมและสถานภาพทางสังคมนี้ให้คงอยู่ เป็นเครื่องเสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ชาวลาว

ประเพณีการเกิด

นับตั้งแต่ปฏิสนธิ (อยู่ในท้อง) จนถึงคลอดออกมา เรียก การเกิด ชาวลาวเชื่อว่าผู้คนเกิดมาจะดีหรือชั่ว สำคัญที่สุดอยู่ที่พ่อแม่ ถ้าทั้งสองคนนี้ดี ลูกที่เกิดมา ก็จะเป็นคนดี การอบรมเด็กในท้องในเวลามีครรภ์ โบราณสอนให้พักผ่อนไม่ให้ทำงานที่หนัก สำหรับการอยู่กินก็ห้ามมิให้กินอาหารที่เปรี้ยวหวาน มัน เค็ม เผ็ดร้อนจนเกินไป ด้วยกลัวเป็นอันตรายแก่เด็กในท้อง การยืน เดิน นั่งนอน ก็ให้ระมัดระวังให้ทำบุญให้ทานรักษาศีลเมตตาภาวนา การทำทั้งนี้เป็นการรักษาและอบรมเด็กในท้องให้เป็นคนดีนั่นเองการคลอดกำหนดเวลาตั้งครรถ์ โบราณว่าไว้ว่า “ ผู้สาวมานแก่ ผู้เต่ามานลืบ ” หมายความว่า หญิงที่มีท้องคนหัวปี (คนแรก) ครบเก้าเดือนจึงจะคลอด มีท้องคนที่สองครบสิบเดือนจึงจะคลอด เมื่อถึงเวลาจะคลอดพอรู้สึกปวดท้อง ให้ไปเชิญหมอด่าแยมาไว้ ถ้ามีเครื่องรางของขลังให้เอาเก็บรักษาไว้ที่อื่นห้ามมิให้คนอื่นขวางประตู หรือบันได ห้ามมิให้พูดเรื่องซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการคลอด

เมื่อคลอดแล้วเตรียมทำเตาไฟ หาหม้อและฟืนมาจุดต้มน้ำให้แม่อยู่ไฟ (อยู่กรรมเช่นเดียวกับ

สตรีให้นมลูกในขณะที่อยู่ไฟ

ที่มารูปภาพ www.isangate.com/lift/labuaad.htm

ณ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๐

ชาวญ้อ) เวลาตกฟาก “ ฟาก ” คือไม้ไผ่ที่เอามาผ่าแล้วทาบติดกันเป็นแผ่นใช้นั่งหรือนอน ในเวลาจะคลอดเรียกว่าเวลาตกฟาก คือเวลาที่คลอดออกมาแล้วตกถึงฟาก เวลาตกฟากนี้ถือกันว่าเป็นเวลาเกิดและเป็นเวลาสำคัญมาก ผู้เป็นพ่อแม่จะต้องจำเวลา วัน เดือน ปีเกิด ของเด็กไว้แม่นยำเพื่อสะดวกในการที่จะนับอายุในเวลาบวช เวลาแต่งงานหรือจะ

ดูฤกษ์ยามยาม เวลาตกฟาก นี้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า “ หญิงตกหงาย ชายตกคว่ำ ” คือเวลาคลอด หญิงจะต้องหงายหน้าขึ้น ชายจะต้องคว่ำหน้าลง ถ้าหญิงตกคว่ำ ชายตกหงาย ถือว่าผิดธรรมเนียม

การตัดสายสะดือ สายที่โยงจากสะดือ (รก) มาหาสะดือ เรียกว่า **สายสะดือ** สายสะดือจะต้องตัดก่อนตัดต้องมัดเป็นปมประๆ ให้แน่น ให้ตัดยาวเสมอเข้าเด็ก ของที่จะตัดใช้ตัว (ผิว) ไม้สวก (ไม้ไผ่) หรือกาบหอย ห้ามมิให้เอาמידหรือเหล็กตัด เพราะจะเป็นพิษ คนที่จะตัดก็เลือกเอาคนที่มิสนใจคือดีด้วย ถือว่าเด็กที่เกิดมาจะมีนิสัยใจคอคล้ายกับผู้ตัดสายสะดือ

การอาบน้ำเด็ก เมื่อตัดสายสะดือแล้ว เอาน้ำอาบให้เด็ก ถ้ามีไขมันหรือเมือกติด ต้องเอาน้ำมันมะพร้าวทาตามตัว แล้วเอาผ้าเช็ดจึงอาบน้ำให้ วิธีอาบน้ำให้นั่งเหยียดขาทั้งสองข้างออกให้ตรง เอาเด็กวางลงในระหว่างขาหันหัวเด็กไปทางปลายเท้าแล้วเอาน้ำอาบให้และให้ตัดแข้ง ขามือ ทำให้ตรงด้วย เมื่ออาบน้ำแล้วเอาผ้าขาวยาวเท่าลำตัวมาเจาะเป็นรูตรงกลางระหว่างสะดือวางทาบลงบนท้องสอดสายสะดือเป็นวงวางไว้บนผ้า แล้วเอาเชือกรัดไว้ทั้งสองข้าง จึงเอาเด็กใส่ในกระด้ง

การร่อนกระด้ง ก่อนจะเอาเด็กวางลงกระด้งให้เอาเบาะปูลง แล้วเอาผ้าขาวรองจึงเอาเด็กวางลง กระด้งนั้นใช้ทางด้านหลัง แล้วนำกระด้งใส่เด็กไปที่ประตูเรือนทำการบอกผีพราย ผายผีป่า

การร่อนกระด้งให้แก่เด็กเกิดใหม่ตามความเชื่อของชาวลาว
ที่มารูปภาพ www.lib.ubu.ac.th/localinformation/life/born.htm

ณ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๐

เอากระด้งเคาะกับประตูเบา ๆ ว่า “ กูหูก กูหูก กูกู กูกู แม่นลูกสุมา เอามือนี้กลายมือนี้นี้เมื่อหน้าลูกกู ” ว่าดังนี้สามหนด้วยถือว่าในระหว่าง สามวันลูกผี วันสี่เป็นลูกคน พอพูดแล้วนำกระด้งเด็กไปวางข้างแม่ของเด็ก แล้วเสกคาถาเอาด้วยสายสิญจน์วงรอบผูกข้อต่อแขนให้ทั้งแม่และเด็ก ในขั้นตอนของการร่อนกระด้งนั้น หากเป็นเด็กผู้หญิงจะเอาเข็ม ด้ายหรืออุปกรณ์เย็บปักถักร้อยวางลงในกระด้งก่อน แล้วค่อยเอาเบาะปูทับ จะทำให้เป็นคนเรียบริ้อยเป็นแม่บ้านแม่เรือน หากเป็นเด็กชาย จะเอาสมุด ดินสอ วางลงทำเช่นเดียวกัน จะทำให้เป็นคนรักเรียนเขียนอ่าน โตขึ้นจะได้เป็นเจ้าของคน

การฝังสายเส้ เมื่อตัดสายเส้ออกแล้ว เอาใบตองกลือมาห่อ แล้วนำไปฝังใต้บันไดขาน เรือน เอาไฟสุ่มไว้สามวันสามคืน ที่เอาไฟสุ่มไว้ทั้งกลางวันกลางคืน โบราณถือว่าป้องกันผีพราย มิให้มาทำอันตรายแก่เด็ก

การนอนอุ้ ที่นอนของเด็ก ซึ่งเขาสานด้วยไม้ไผ่ เป็นตาห่าง ๆ เรียกว่า **อุ้** หรือ **เปล** ก่อนที่จะเอาเด็กลง นอนในอุ้ต้องให้ครบ ๓ วันเสียก่อน ในขณะที่ยังไม่นอน อุ้ นั้นจะเอาเด็กนอนในกระด้ง เวลาจะลงอุ้ต้องมีการเชื้อเชิญญาติพี่น้องมาทำพิธี ถ้าเป็นชายเอากระดาษเงินสอลง ในอุ้ด้วย โดยถือว่าเวลาเด็กเจริญเติบโตขึ้น จะได้เป็นคน รู้หลักนักปราชญ์ ถ้าเป็นหญิงเอาข้าวและเข็มลงในอุ้ด้วย โดยถือว่าเมื่อโตขึ้นจะได้ฉลาดในกิจการเรือน เป็น แม่บ้านแม่เรือน

การผูกแขนหล่า พอแม่ออกกรรมแล้ว ในเช้าวันนั้น ญาติพี่น้องจะจัดทำพิธีสู่ขวัญให้ด้วย ถือว่าตลอดเวลาที่อยู่กรรมต้องทนทุกข์ทรมาน

อุปกรณ์ในการผูกแขนหล่า

ที่มารูปภาพ www.lib.ubu.ac.th/localinformation/life/born.htm
ณ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๐

การนอนอุ้ของเด็กแรกเกิดที่มารูปภาพ
www.lib.ubu.ac.th/localinformation/life/born.htm
ณ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๐

เอาตัวอย่างไฟ กินน้ำร้อน นอนไม่ เต็มตา เชื่อกันว่าผู้ที่อยู่ไฟจะให้นอน แต่ตอนหัวค่ำเท่านั้นพอหลังจาก ๕ - ๖ ทุ่มต้องให้ตื่นอยู่ตลอดจนถึง รุ่งเช้าเหตุเพราะ เกรงภูตผีจะมาเอา ชีวิตผู้ที่อยู่ไฟ หากมีวันนอนหลับอยู่ก็ จะโดนผีเอาไป นอกจากนั้นแล้วต้อง อดอาหารการกิน เสียเลือดเนื้อไป เพราะการนี้พอออกกรรมแล้วก็ต้อง เรียกเอาขวัญคืนมา เพื่อให้ห้อยเย็นเป็น สุขแล้วผูกข้อต่อแขนให้ทั้งแม่และลูก

การตั้งชื่อ คนโบราณชอบตั้งชื่อเด็กม่วนๆ (ไพเราะ) โดยมากเป็นชื่อสองพยางค์ ถ้าชื่อ บุญ ก็มี บุญมี บุญมา บุญสิ บุญสา ถ้าชื่อ คำ ก็มี คำมี คำมา คำสี คำสา เป็นต้น ถ้าเป็นคนเลี้ยงยาก ถึงกับได้ไปประเคนเป็นลูกพระ ก็ตั้งชื่อเป็น เคน เช่น เคนมี เคนดี เคนสี เคนสา ถ้าเกิดวันแจ่ม ก็ตั้งชื่อให้เป็น อ่อน เช่น อ่อนสี อ่อนสา อ่อนตา ถ้าเกิดวันจันทร์ถือว่าเป็นวันอ่อน ก็ตั้งชื่อให้แจ่ม เช่น ทอง ทองคำ ทองแดง ทองแสง เป็นต้น

หน้าที่ของพ่อแม่ พ่อแม่นอกจากจะคิดในด้านต่างๆ มากมายหลายประการก็ตาม จะต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับลูกอีก คือ

๑. ห้ามไม่ให้ลูกทำความชั่ว
๒. สอนให้ลูกทำความดี
๓. ให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียน
๔. หาคุ้มครองที่สมควรให้
๕. มอบมรดกให้ในเวลาอันควร

หน้าที่ของลูก ลูกที่เดินนอกจากจะทำตัวให้ดีแล้วจะต้องทำดีต่อพ่อแม่ผู้บังเกิดเกล้าอีก คือ

๑. เลี้ยงดูบำรุงรักษาพ่อแม่
๒. ทำการงานช่วยพ่อแม่
๓. ดำรงวงศ์สกุลของพ่อแม่
๔. ประพฤติตนให้เป็นคนดีของพ่อแม่
๕. เมื่อพ่อแม่ตายไปแล้วให้ทำบุญอุทิศให้พ่อแม่

พ่อแม่และลูก ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ดังกล่าวให้เต็มเปี่ยม ก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ ถ้าต่างฝ่ายต่างเพิกเฉยไม่เอาธุระ ก็จะตรงกับภายิตโบราณที่ว่า “พ่อแม่บ่สอนลูกเต้า ผีป่าจกกินตับกินไต ลูกบ่ฟังคำพ่อแม่ ผีแก่เข้าหม้อนะฮกทั้งดิบ ” ซึ่งก็หมายความว่า จะต้องเสื่อมเสียทั้งสองฝ่ายนั่นเอง

ประเพณีการอุปสมบท

ประเพณีการอุปสมบทนี้ นาคจะต้องเข้าวัดก่อน โดยไม่จำกัดจำนวนวัน เพื่อท่องหนังสือและฝึกวิธีอุปสมบท ก่อนวันอุปสมบทต้องโกนผมเป็นนาค ๑ วัน จะโกนที่วัด หรือที่บ้านก็ได้แต่ต้องให้พระเป็นผู้โกนให้ก่อนเป็นคนแรก โดยส่วนมากจะโกนผมที่วัด เสร็จแล้วก็ขอตัวนาคกลับไปที่บ้าน ซึ่งจะมีการตั้งผ้าไตรไว้ แล้วนิมนต์พระไปสวดมนต์ เมื่อพระสวดเสร็จ ก็จะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้กับนาค เข้าวันอุปสมบทที่นิมนต์พระไปฉันเข้าที่บ้าน จากนั้นก็แห่ นาคมาที่วัด เดินวนไปทางขวารอบโบสถ์

ประเพณีอุปสมบท

ที่มารูปภาพ www.isangate.com/lift/labuaad.htm

ณ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๐

๓ รอบ แล้วจึงเข้าไปในโบสถ์ ซึ่งจะมีพระอุปัชฌาย์ ๑ องค์ และพระคู่สวด ๒ องค์ ส่วนพระหัตถบาตรนั้นไม่จำกัดจำนวน พระ ๑ องค์จะนำนาคสวดอุกาสะในพิธี หรืออาจจะเป็นมัททายนก็ได้ เมื่อนาคสวดอุกาสะเสร็จ พระอุปัชฌาย์จะแจกผ้าให้นาคไปครอง(เปลี่ยนผ้าเป็นพระสงฆ์)

หลังจากครองผ้าเสร็จแล้ว พระคู่สวด จะสวดมนต์ก่อน เรียกว่า “ สวดญัตติ ” แล้วพระอุปัชฌาย์จึงจะสวดมนต์ต่อ พอเสร็จพิธีสวดก็จะเป็นการให้ศีลเพื่อสั่งสอนพระใหม่

หลังจากนั้นก็จะเป็นการถวายปัจจัย (เงิน) กับกรวยดอกไม้และเครื่องถวายทาน ถ้าไม่มีดอกไม้ก็ถวายปัจจัยอย่างเดียว เสร็จแล้วก็จะเทศน์ฉลองในโบสถ์ โดยจะมีพระ ๑ องค์เป็นผู้เทศน์ เมื่อฟังเทศน์จบก็เป็นอันเสร็จพิธีทั้งหมด

ในการอุปสมบทเป็นพระนั้น จะต้องทำพิธีอุปสมบทเป็นฌรก่อน โดยจะมีขึ้นตอนในพิธีการต่างๆ เหมือนกัน แต่ไม่มีการสวดญัตติ

ประเพณีการขึ้นสาว

ในสมัยก่อนนั้น ชายหนุ่มและหญิงสาวจะไม่มีโอกาสได้พบปะหรือพูดคุยกันเหมือนในปัจจุบันนี้ นอกจากจะมีงานที่ต้องอาศัยคนเป็นจำนวนมากช่วยกันทำ เช่น การเกี่ยวข้าว การลงแขก หรือการดำนา เหล่านี้เป็นต้น ชายหนุ่มจึงจะมีโอกาสได้พบเจอกับหญิงสาวในหมู่บ้าน และหากฝ่ายชายเกิดความรู้สึกรักชอบฝ่ายหญิงคนไหน ก็จะต้องหาแม่สื่อเพื่อวานให้ไปบอกกับหญิงสาวที่บ้านว่าอยากจะมาพูดคุยด้วย เมื่อแม่สื่อมานัดฝ่ายหญิงไว้แล้ว ในตอนเย็นของวันนั้น ฝ่ายหญิงก็จะรอฝ่ายชายอยู่ที่บ้าน เพื่อที่จะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ดังนั้นประเพณีการขึ้นสาว ก็คือการที่ฝ่ายชายให้แม่สื่อไปนัดฝ่ายหญิงไว้ให้ก่อนที่ตนเองจะไปพบปะพูดคุยกันที่บ้านของ หญิงสาวนั่นเอง (ประเพณีนี้ในปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว)

ประเพณีการชูสาว

ประเพณีนี้คือการที่ชายหนุ่มและหญิงสาวชาวหันทรายมีความรักใคร่ชอบพอกัน แล้วฝ่ายชายจะขอเข้าไปนอนกับฝ่ายหญิงในห้องด้วย ผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงก็จะออกมาประกาศให้ชาวบ้านรับรู้ว่า ผู้ชายคนนี้ได้เข้าไปนอนกับลูกสาวของตนในห้องแล้ว ให้ฝ่ายชายจัดขบวนขันหมาก พาผู้ใหญ่มาสู่ขอให้ถูกต้องตามประเพณี

ประเพณีการชูสาวนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ด้วยกัน คือ

๑. ฝ่ายหญิงรักและยินยอมให้ฝ่ายชายเข้าไปนอนในห้องด้วย แล้วผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงออกมาประกาศให้ชาวบ้านรับรู้ เรียกว่า การชูสาว

๒. ฝ่ายหญิงไม่รักฝ่ายชายจึงไม่ยินยอมให้ฝ่ายชายเข้าไปนอนในห้องด้วย แต่ฝ่ายชายไม่ยอมแพ้ นั่งรออยู่เพื่อให้ฝ่ายหญิงใจอ่อน เรียกว่า การชุนั่ง (ประเพณีนี้ในปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว)

ประเพณีการเล่นน้ำ

ประเพณีการเล่นน้ำ คือ การที่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีความรักใคร่ชอบพอกัน แต่ผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายนั้นไม่เห็นด้วย ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงก็จะหอบผ้าหนีตามกันไป เมื่อได้อยู่ด้วยกันแล้วจึงกลับมาขอขมาผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย แล้วจึงจัดพิธีแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณี (ประเพณีนี้ในปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว)

ประเพณีฮ้าง

ประเพณีฮ้าง หรือ ร้าง ก็คือ การร้างระหว่างขอ หรือที่เรียกกันว่า หม้ายขันหมากนั่นเอง โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหนีไปไม่ยอมเข้าร่วมพิธีแต่งงาน ซึ่งในกรณีนี้สามารถเอาผิดทางอาญาได้ ฝ่ายที่หนีไปไม่ว่าจะเป็นฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายจะต้องถูกปรับอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของสินสอดทองหมั้นทั้งหมด แต่ถ้าหากฝ่ายชายเป็นฝ่ายหนีการแต่งงานจะถูกปรับมากกว่าเพราะถือว่าฝ่ายหญิงนั้นมักจะโดนผู้ใหญ่บังคับจิตใจให้แต่งงานกับคนที่ตนไม่รักได้มากกว่าฝ่ายชาย (ประเพณีนี้ในปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว)

ประเพณีการสมรสหมู๋

ประเพณีการสมรสหมู๋ เป็นประเพณีการแต่งงานของชาวบ้านในตำบลหันทรายที่มีการจัดพิธีมงคลสมรสหลาย ๆ คู่ พร้อมกันทั้งตำบล ซึ่งนิยมจัดงานในวันที่ถือกันว่ามีฤกษ์ดี คือ วันขึ้น ๕ ค่ำ และ ๑๐ ค่ำ ในเดือนที่เป็นเลขคู่ โดยที่แต่ละคู่ไม่ได้มาร่วมพิธีมงคลสมรสในสถานที่เดียวกัน แต่จะเป็นการจัดพิธีมงคลสมรสที่บ้านของตนเอง ซึ่งตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวบ้านในตำบลหันทรายนั้น จะมีการจัดพิธีมงคลสมรสขึ้นที่บ้านของฝ่ายเจ้าสาวซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินพิธีมงคลสมรส ดังนี้ คือ

๑. เจ้าบ่าวจะยกขบวนแห่ขันหมากมาที่บ้านของเจ้าสาว และนำสินสอดทองหมั้นขึ้นไปบนบ้านของเจ้าสาว โดยจะมีประเพณีการล้างเท้าให้เจ้าบ่าวก่อนก้าวขึ้นบันไดบ้านของเจ้าสาว เมื่อขึ้นไปบนบ้านแล้วก็จะมีการตรวจนับสินสอดทองหมั้นว่าครบตามจำนวนหรือไม่

ประเพณีการสมรสของชาวหันทรายในปัจจุบัน

๒. ฝ่ายเจ้าสาวนิมนต์พระสงฆ์มาที่บ้าน ๘ รูป เพื่อทำพิธีทางศาสนาพุทธ โดยเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะจุดธูปเทียน เพื่อกราบไหว้บูชาคุณพระศรีรัตนตรัย จากนั้นพระสงฆ์ก็จะทำพิธีสวดมนต์

๓. เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะตักบาตรร่วมกัน โดยจะเริ่มจากการตักบาตรเงินก่อน คือการนำเอาเหรียญเงินใส่ลงในบาตร จากนั้นจึงตักบาตรข้าว ซึ่งในการตักบาตรข้าวนั้นจะต้องใส่ข้าวให้เต็มบาตร เพราะชาวบ้านมีความเชื่อถือกันว่า การทำนาในปีนั้นจะได้ข้าวมาเต็มยุ้ง เหมือนกับข้าวที่ใส่เต็มบาตร

ประเพณีการแต่งงานแบบดั้งเดิมของชาวหันทราย

๔. จากนั้นจะมีการทำพิธีทางพราหมณ์ โดยการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้กับคู่บ่าวสาว โดยให้ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงมาผูกแขนให้ฝ่ายชายเพื่อรับเป็นลูกเขย และญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายก็จะมาผูกแขนให้ฝ่ายหญิงเพื่อรับเป็นลูกสะใภ้ เป็นอันเสร็จพิธี

หากคู่บ่าวสาวนั้นเป็นข้าราชการ หรือบัณฑิตที่ได้รับพระราชทานปริญญาบัตร หลังจากทำพิธีบายศรีสู่ขวัญเสร็จแล้ว ก็จะเป็นพิธีรดน้ำสังข์ ซึ่งเป็นข้อแตกต่างระหว่างพิธีมงคลสมรสของชาวบ้านทั่วไปกับบุคคลที่เป็นข้าราชการ โดยชาวบ้านในตำบลหันทรายจะถือว่าต้องเป็นข้าราชการหรือบัณฑิตที่ได้รับพระราชทาน

ปริญญาบัตรเท่านั้นจึงจะมีสิทธิ์รดน้ำสังข์ เพราะถือว่าเป็นผู้ที่ มีเกียรติ และมีหน้ามีตาในสังคม

นอกจากนี้ในการแห่ขบวนขันหมากนั้น จะถือว่าห้ามเดินสวนทางหรือตัดทางกัน เพราะจะเป็นกลางไม่ดี ทำให้การใช้ชีวิตคู่อยู่ได้ไม่ยืนยาว จะมีเหตุที่ทำให้ต้องแยก

ทางกัน ดังนั้นก่อนถึงวันแต่งงาน เจ้าบ่าวแต่ละคนจะมาตกลงกันเรื่องเส้นทางที่ใช้ในการแห่ขบวนขันหมาก เพื่อไม่ให้มีการเดินตัดเส้นทางกันเกิดขึ้น

ขันหมากของชาวหันทรายในปัจจุบัน

ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ

ประเพณีบายศรีสู่ขวัญนี้ ถือเป็นประเพณีที่เก่าแก่ของตำบลหันทราย เป็นการเรียกให้ขวัญมาอยู่กับตัว ซึ่งจะทำเมื่อมีการต้อนรับแขก หรือส่งตัวคนที่ต้องเดินทางจากบ้านไปไกล ชาวบ้านเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ การพาขวัญ ” ทำเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ลูกหลาน หรือแขกที่มาเยือน

ประเพณีบายศรีสู่ขวัญของชาวหันทราย

ในพิธีแต่งงานก็จะมี การทำบายศรีสู่ขวัญให้ เพื่อที่จะได้อยู่เป็นคู่ครองกันไปตลอด ซึ่งคนที่มาเป็นหมอสู่ขวัญ ในพิธีแต่งงานนี้จะต้องไม่เคยเป็นหม้าย หรือหย่าร้างมาก่อน หมอสู่ขวัญจะเป็นผู้ถูกยกให้ว่า ตอนไหนเป็นเวลาดี ส่วนมาก จะให้เป็นเวลาที่มีเลข ๕ นำเช่น ๘.๒๕ นาที จะดูตามฤกษ์

ยามแล้ว แต่คู่ได้เวลาเท่าไรก็ต้องทำพิธีตอนนั้นซึ่งจะทำพิธีได้ตั้งแต่เวลาตีห้าเป็นต้นไป แต่ห้ามเกินเวลาเที่ยงวัน นอกจากเป็นการทำพิธีบายศรีส่งตัวผู้ที่จะต้องเดินทางไปไกลบ้าน จะทำตอนกี่โมงก็ได้ ไม่มีการกำหนดเวลา

หมอสู่ขวัญต้องเป็นผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่ร่ำเรียนมาโดยต้องเรียนหนังสือ เจ็ดตำนาน ซึ่งในสมัยก่อนจะเป็นคัมภีร์ไบเบิลและต้องสามารถท่องคาถาปากเปล่าได้จนหมดทั้งเล่ม พานบายศรีที่ใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญจะต้องทำ ๓ ช่อ ๓ ชั้น เป็นอย่างน้อย ถ้าเป็นคนที่ไม่มีมือก็จะทำเป็น ๕ ชั้นโดยใช้ใบตองและดอกไม้สด ส่วนมากนิยมใช้ดอกกรัก ดอกมะลิ ดอกดาวเรือง และดอกบานไม่รู้โรย

นอกจากนี้ในพานบายศรียังประกอบไปด้วย ไข่ กล้วย ข้าวสวย เหล้าขาว ข้าวต้มมัด และเงินค้ายกครูหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า คาย ซึ่งค้ายกครูของแต่ละคนจะมีจำนวนไม่เท่ากัน ใส่ในพานบายศรีได้เลย ค้ายกครูก็จะมี ดอกไม้ รูปเทียนวางอยู่ด้วย

การทำบายศรีให้คนจำนวนมากจะต้มไข่ตามจำนวนคน แล้วเขียนชื่อของแต่ละคนไว้ที่ไข่ใส่รวมกันไว้ในพาน แต่ถ้าเป็นการทำบายศรีให้คนจำนวนน้อย แค่คนเดียวหรือสองคนก็จะเอาไข่ใส่ไว้ใน พานบายศรีได้เลย ใครที่มีโชคดีหรือโชคร้ายก็จะเห็นได้จากไข่ คนที่ดวงดีเมื่อปลอกเปลือกไข่ออกไข่ออกก็จะงาม ส่วนใครที่กำลังมีเคราะห์ เมื่อปลอกเปลือกไข่ออกก็จะเห็นไข่แดงออกมา นอกไข่ขาว

ในการทำพิธีจะเริ่มโดยการตั้งนะโม ๓ จบ แล้วสวดคาถาที่ใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ อ่านชื่อให้ครบทุกคน คนที่เข้าทำพิธีก็จะนั่งพนมมือจนกว่าคาถาจบ จากนั้นก็เป็นพิธีผูกข้อมือ โดยใช้ด้ายสีขาว หมอสู่ขวัญจะเป็นคนผูกข้อมือให้ก่อนจนครบทุกคน แล้วชาวบ้านที่มาร่วมพิธีก็จะเข้ามาผูกข้อมือให้ด้วย แต่ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องผูกข้อมือให้จนครบทุกคน ในระหว่างที่ผูกข้อมือ ก็จะมีการอวยชัยให้พรกันด้วย เป็นอันเสร็จพิธี

พิธีเอาขวัญคนป่วย

พิธีเอาขวัญคนป่วยนี้จะคล้ายกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ คือ เป็นการเรียกขวัญของคนป่วยให้กลับมาอยู่กับตัว แต่จะมีหมอสู่ขวัญ ซึ่งเรียกว่า คนเอาขวัญ หลายคนยิ่งมากยิ่งคือน้อยไม่ต่ำกว่า ๗ คน แต่หากมีคนไม่พอจริงๆ ก็ต้องมีหมอสู่ขวัญ ๕ คนขึ้นไป

คาย หรือ ค่ายกกรู จะประกอบไปด้วย เงิน ๒ บาท, ข้าวต้มมัด ๑ กู่, กล้วย ๑ ใบ, ไข่ต้ม ๑ ฟอง, แหวน ๑ วง และด้ายสีขาวเอาไว้ผูกแขนหลาย ๆ เส้น

ในการทำพิธีจะขอด (ผูก) ผ้าขาวม้ากับแหวน ให้เป็นรูปหุกระต่าย เอาไปวางไว้กับคาย หมอสู่ขวัญจะสวดคาถาโดยมีหมอคนอื่นนั่งรวมอยู่ด้วยล้อมรอบตัวคนป่วยเอาไว้ เรียกเอาขวัญมาแล้วให้คนในบ้านถือแหวนที่ขอดผ้าขาวม้าไว้มารับเอาขวัญขึ้นไปบนบ้าน ก็จะเดินออกไปนอกบ้าน เรียกชื่อคนป่วย แล้วก็เดินกลับขึ้นมา จากนั้นก็ เอาแหวนมาวางรวมไว้กับคาย

การคว่าขวัญมาหรือไม่ ก็จะทำให้ผู้หญิง ๒ คน จับผ้าห่มผืนใหญ่ ๆ โดยจับไว้เพียงแถมุมผ้าเท่านั้น กางผ้าไว้ทางหลังของหมอสู่ขวัญ พอคนที่ไปรับเอาขวัญมาวางแหวนไว้รวมกับคายแล้ว หมอจะโยนผ้าที่ขอด

แหวนข้ามหัวไปทางด้านหลังที่มีผู้หญิงถือผ้าไว้ พอของตกลงบนผ้า ถ้าจับผ้าเอาไว้ไม่อยู่ก็แสดงว่าขวัญยังไม่มา ต้องสวดคาถาใหม่ ถ้าจับผ้าอยู่ก็ถือว่าขวัญมาแล้ว ให้เอามุมผ้าทั้งสองด้านมารวมกัน แล้วเอาผ้านั้นมาให้คนป่วยกอดไว้ จากนั้นหมอ

พิธีเอาขวัญคนป่วยของชาวบ้านหันทราย

จะเอาน้ำมันต้มมาเป่าหัวเป่าตัวให้คนป่วย ๓ ที แล้วแก้ผ้าขาวม้าออกจากแหวนมาผูกให้คนป่วย เอาด้ายผูกแขนหลาย ๆ เส้น หมอทุกคนและคนที่มาร่วมพิธี ก็ต้องผูกแขนให้คนป่วยด้วย ถ้าไม่ใช่ผ้า

ห้ามในการเอาวิญญาณป่วยก็ให้ใช้พิธีพานบายศรี คือ ยกพานบายศรีวงตรงหน้า ๓ รอบ เอาบายศรีมาดูไข่ที่ใส่ไว้ข้างใน ถ้าปอกเปลือกออกแล้วไข่งามดี (ไข่แดงอยู่ตรงกลาง) แล้วก็พอ แต่ถ้าไข่ไม่งาม (ไข่แดงเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง หรืออยู่นอกไข่ขาว) ก็ต้องทำใหม่ ทำจนครบ ๓ ครั้ง แล้วก็ผูกแขนให้คนป่วย

ประเพณีการจัดงานศพ

ชาวบ้านในตำบลหันทรายจะมีความเชื่อว่ามีคนตายในบ้าน จะต้องนำศพตั้งไว้ที่บ้าน แต่ถ้าตายที่อื่นก็จะนำศพไปไว้ที่วัด แล้วนิมนต์พระมาสวด โดยจะสวดไปจนถึงวันที่เผาได้ ซึ่งวันที่ถือว่าห้ามเผาศพจะมีอยู่ ๔ วันด้วยกัน คือ วันอังคาร วันพุธ วันศุกร์ และวันเสาร์ หลังจากเผาศพแล้วก็จะนำกระดูกไปไว้ที่วัด

การทำบุญงานศพของชาวหันทราย

ถ้าบ้านไหนเป็นคนที่มีคนนับหน้าถือตามาก หรือพวกข้าราชการ คินแรกก็จะนำศพไว้ที่บ้าน คินต่อไปจึงจะนำศพไปไว้ที่วัด เพื่อให้มีสถานที่เพียงพอต่อการต้อนรับแขกที่มาเคารพศพ

ประเพณีการการทำบุญงานศพ

ที่มารูปภาพ www.isangata.com/life/labuad.htm

ณ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๐

ประเพณี / พิธีกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ประเพณีการเลี้ยงตาแฮก

ตาแฮก คือเทวดาอารักษ์ที่นำของแต่ละครัวเรือน ชาวลาวมีความเชื่อว่าก่อนจะลงมือทำนาในแต่ละปี จะต้องทำพิธีเช่นสรวงบูชาผีตาแฮกเสียก่อน การทำนาจึงจะได้ผลดี พิธีเช่นสรวงบูชาตาแฮกนั้นมีจุดประสงค์เช่นเดียวกับพิธีแรกนาขวัญ คือเป็นการสร้างกำลังใจในการทำนาให้กับชาวนาว่า การทำนาในปีนี้จะได้ผลดีเพราะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยช่วยเหลือ อย่าได้ท้อแท้ใจในการทำนา

สาเหตุที่ชาวลาวจึงเรียกเทวดาอารักษ์ที่นำของตนว่าตาแฮก ที่เรียกเช่นนี้เพราะแปลงนาแรกที่เจ้าของนาจะลงมือปักดำไถหว่านคือนาแปลงที่ตาแฮกสถิตอยู่ นาแปลงนี้เป็นบริเวณที่จัดสงวนไว้ให้เจ้าของนาหรือลูกหลานเคารพเป็นพิเศษ ที่สถิตของตาแฮกมักจะเป็นมุมใดมุมหนึ่งของนาแปลงที่สงวนไว้

พิธีเลี้ยงตาแฮก การเลี้ยงตาแฮกนั้นไม่ได้กระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน ต่างคนต่างทำ ก่อนที่จะลงมือทำนา นาที่ตาแฮกสถิตอยู่จะเป็นนาเสี่ยงทาย ผลการทำนาในปีนั้นชาวนาจะต้องปักดำ ไถ หว่าน ตลอดจนเก็บเกี่ยวในนาแปลงนั้นเป็นครั้งแรก การเลี้ยงตาแฮกจะต้องกระทำในวันพฤหัสบดีจึงจะเป็นมงคล อาหารที่จะนำไปเลี้ยงตาแฮก ประกอบด้วยไก่ต้มไม่ใส่อะไรเลย ข้าวเปลือก ข้าวเหนียว เหล้าขาว น้ำอ้อย ขนม หมาก พูล บุหรี่ หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้นำเครื่องเช่นไปเช่นตาแฮก ในขณะที่มอบเครื่องเช่นนั้นต้องตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ตาแฮกไปเข้าฝันว่าฟ้าฝนจะดีหรือไม่ดี ขอให้วัวควายอยู่เย็นเป็นสุข ขออย่าให้ปู่กตกินต้นข้าวกล้า เมื่อเช่นตาแฮกเสร็จแล้ว เจ้าของนาก็จะลงมือไถนาในวันนั้น เมื่อคร่าวปักดำ เจ้าของนาก็จะนำข้าวกล้า ๗ ต้นไปปักดำในนาตาแฮกในขณะที่ปักดำก็จะท่องคาถาตามไปด้วยว่า

“ ปักกนี้พุทธรักษา	ปักกนี้ธรรมรักษา
ปักกนี้สังฆรักษา	ปักกนี้เพิ่มเสียให้กูได้
ปักกนี้เพิ่มไฮ้ให้กูมี	ปักกนี้ให้ได้เข้ามาหมั้นเหยย
ปักกนี้ให้ได้เข้ามาพันแล้ว	ปักกนี้ขวัญเข้ามาโสม ”

ศาลตาแฮก

เมื่อพิจารณาอากาศที่เข้าของนาท้องบ่น ขณะที่ปักดำเสี่ยงทายในนาตาแฮกจะเห็นได้ว่าเป็นการอัญเชิญคุณพระรัตนตรัยให้มาปกปักรักษาข้าว และเป็นการอธิษฐานขอให้ได้ข้าวมานับพันนับหมื่นยั้ง ด้วยการอัญเชิญขวัญข้าวให้มารวมกัน

ในขณะที่ชาวลาวนับถือตาแฮก ก็ไม่ได้ละเลยต่อพุทธศาสนา ชาวลาวยังเชื่อมั่นในพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ อย่างเต็มเปี่ยม ตามที่ปรากฏในคาถาภาวนาตาแฮก

ประเพณีการทำขวัญข้าว

ประเพณีการทำขวัญข้าวนี้ คือการทำบายศรีที่ยุ้งข้าว โดยจะทำหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวไปไว้ในยุ้งข้าวแล้ว ใครจะทำหรือไม่ทำก็ได้ แต่กำหนดวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ถือเป็นวันสุดท้าย ซึ่งประเพณีการทำขวัญข้าวนี้ เป็นการทำให้ว้พระแม่โพสพ โดยมีความเชื่อว่าตอนแรกข้าวอยู่ในยุ้งข้าว พระแม่โพสพก็อยู่ในยุ้งข้าวด้วย เมื่อเราเอาข้าวออกไปหว่านในทุ่งนา เพื่อทำนา พระแม่โพสพก็จะออกไปอยู่ในทุ่งนาด้วย ดังนั้นเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวมาแล้วก็ต้องทำพิธีเรียกแม่

การทำขวัญข้าวของลาวหันทราย

โพสพกลับมาด้วย ข้าวที่ปลูกในปีต่อไปจะได้อุดมสมบูรณ์

นอกจากนี้จะมีพิธีการทำขวัญข้าว เมื่อที่นาของตนเองถูกไฟไหม้อีกด้วย โดยจะมีการนิมนต์พระมาสวดตรงบริเวณที่ถูกไฟไหม้ เพื่อเป็นการทำพิธีขอขมาต่อพระแม่โพสพนั่นเอง

ประเพณีการทำขวัญข้าวนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงอาชีพหลักของชาวบ้านในตำบลหันทราย ประกอบอาชีพทำนากันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับข้าวมาก บุญคุณของข้าวนั้นถือเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่

การทำนาของชาวหันทราย บางส่วนใช้แรงงานจากสัตว์

ประเพณีท้องถิ่นของชาวลาวบ้านหันทราย

ประเพณีวันสงกรานต์

ประเพณีวันสงกรานต์ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน ของทุกปี ในสมัยก่อนจะถือว่าช่วงวันสงกรานต์เป็นวันหยุด เรียกว่า วันเนา ห้ามทุกคนทำงานใน ๓ วัน ถ้าใครทำงานจะถือว่าเป็นการทำบาป นอกจากนี้หมู่บ้านในตำบลหันทรายจะมีประเพณี ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จัดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ที่หมู่บ้านอื่น ๆ นั้นไม่มี ได้แก่ ประเพณีการสงฆ์น้ำพระ ประเพณีการแห่ดอกไม้ ประเพณีรดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน

ประเพณีการสงฆ์น้ำพระ

ประเพณีการสงฆ์น้ำพระ คือ การที่อัญเชิญพระพุทธรูปลงจากวัด โดยจะมีการปลุกเสกสาธยาย ไหว้ค่านล่าง แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปไปตั้งไว้ในศาลา ชาวบ้านจะเรียกกันว่า **สงกรานต์ลง** ซึ่งจะทำการในวันที ๑๓ เมษายน ของทุกปี ก่อนเวลาเที่ยงจะมีการตีกลองเรียกชาวบ้านให้มารวมกัน โดยชาวบ้านจะเตรียมดอกไม้ ธูป เทียน มากราบไหว้บูชาพระ แล้วอธิษฐานสงฆ์น้ำพระพุทธรูป จากนั้นชาวบ้านจะใช้น้ำอบ น้ำปรุง หรือน้ำหอมที่เตรียมมาในการสงฆ์น้ำพระสงฆ์และในช่วงเย็นของวันเดียวกันนี้เวลาประมาณ ๔ โมงเย็น ก็จะมีการตีกลองเรียกชาวบ้านให้มารวมกันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อมาร่วมขบวนแห่ดอกไม้ตามประเพณีของตำบลหันทราย

ประเพณีการแห่ดอกไม้

ประเพณีการแห่ดอกไม้ เป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวบ้านในตำบลหันทราย ที่แสดงให้เห็นถึงความมีเอกลักษณ์ของชาวบ้านในชุมชน เพราะเป็นประเพณีที่มีอยู่เฉพาะในตำบลหันทราย

ประเพณีการแห่ดอกไม้ของชาวหันทราย

เท่านั้น โดยจะมีการตีกลองเพื่อเรียกชาวบ้านให้มารวมกันที่วัด และตั้งขบวนแห่ดอกไม้ประมาณ ๕ โมงเย็น ใช้ขบวนกลองยาวเดินนำหน้าขบวนชาวบ้านที่จะรำไปด้วยอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้ยังมีการรำมวยลิงร่วมอยู่ในขบวนแห่ด้วย ขบวนจะเริ่มแห่ออกจากวัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็น ผ่านไปตาม

เมื่อขบวนแห่ดอกไม้จากวัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็นเดินทางมาถึง ก็จะรวมเข้าเป็นขบวนเดียวกัน ซึ่งในสมัยก่อนนั้นจะแห่ขบวนไปตามป่าและเก็บดอกไม้ในป่า เรียกว่า ไม้โมก เมื่อเก็บดอกไม้ได้แล้วก็จะแห่ขบวนเข้าหมู่บ้าน ในระหว่างทางนั้นจะมีชาวบ้านนำถังใส่น้ำผสมน้ำอบ หรือน้ำหอมออกมาตั้งไว้หน้าบ้าน เวลาขบวนแห่เดินผ่านชาวบ้านที่ถือดอกไม้ก็จะเอาดอกไม้ที่จุ่มลงไปน้ำ เพื่อให้ดอกไม้สดชื่น ไม่เหี่ยว ขบวนแห่จะไปสิ้นสุดที่วัดหันทราย (ใหม่) ดอกไม้ที่เก็บมาได้ก็จะนำมาบูชาพระพุทธรูป

การนำดอกไม้ที่เก็บได้มาบูชาพระที่วัด
ในงานแห่ดอกไม้ของชาวหันทราย

โดยจะมีผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านนำสวดมนต์ และถวายดอกไม้ ซึ่งชาวบ้านจะแบ่งดอกไม้เก็บเอาไว้ครั้งหนึ่ง เพื่อนำกลับไปบูชาพระพุทธรูปที่วัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็น เมื่อเสร็จพิธีแล้วขบวนแห่ดอกไม้ก็จะเดินย้อนกลับไปวัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็น แต่จะใช้เส้นทางเดินคนละทางกับตอนแห่ขบวนมาที่วัดหันทรายใหม่

เมื่อขบวนแห่เดินทางกลับมาถึงที่วัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็น ก็จะมีผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านจะนำสวดมนต์ และถวายดอกไม้ เช่นเดียวกัน ในเวลากลางคืนก็จะมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเล่นชักเย่อ การละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้ประเพณีการแห่ดอกไม้ได้เปลี่ยนมาใช้ดนตรีสากล หรือที่ชาวบ้าน เรียกว่า แคนประยุกต์ ในการนำหน้าขบวนแห่ดอกไม้แทนขบวนกลองยาว และในตอนกลางคืนก็จะมี การแสดงมหรสพต่าง ๆ แทนการละเล่นแบบพื้นบ้าน

ประเพณีการแห่ดอกไม้นี้ จะมีทั้งหมด ๓ วันด้วยกัน คือในวันที่ ๑๓ , ๑๔ และวันที่ ๑๕ เมษายน ของทุกปี ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อกันว่าประเพณีการแห่ดอกไม้นี้เป็นประเพณีที่จะช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์และคงอยู่คู่หมู่บ้านสืบต่อไป

ประเพณีการรดน้ำดำหัว

เมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ของไทย คือวันสงกรานต์ของทุกปี ชาวบ้านที่ตำบลหันทรายจะมีประเพณีอีกอย่างหนึ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณคือประเพณีการรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๑๔ เมษายนของทุกปีที่วัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็น ในอดีตหญิงสาว

จะไปตักน้ำและหอบไปใส่ตุ่มให้กับผู้เฒ่าผู้แก่ตามบ้าน และใส่ขมิ้น น้ำอบ ดอกไม้ เพื่อให้ท่านอบ และท่านจะให้พร (พิธีนี้ได้สูญหายไปแล้ว)

ประเพณีรดน้ำคำหัวของชาวหันทราย

แบ่งเป็น ๒ แถว

แถวแรกสำหรับพระสงฆ์และสามเณร
แถวที่สองสำหรับผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน
เวลาประมาณบ่ายโมงก็จะเชิญพระภิกษุสงฆ์
สามเณร และผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านที่มีอายุ
๖๐ ปีขึ้นไป มานั่งเก้าอี้ในแถวที่จัดเตรียมไว้
ชาวบ้านจะรวมกลุ่มกันนำน้ำอบ น้ำหอมใส่
ขันหรือภาชนะต่าง ๆ มาสร่งน้ำพระภิกษุ
สงฆ์และสามเณร แล้วจึงพากันเดินไปรด
น้ำคำหัวผู้เฒ่า ผู้แก่ของหมู่บ้าน เพื่อเป็นการ
ขอพรจากผู้ใหญ่ที่ทุกคนในหมู่บ้าน
ให้ความเคารพนับถือ

หากมีผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านคนใด
ที่ไม่สามารถเดินทางมาร่วมงานในพิธีได้
ชาวบ้านก็จะพากันรวมกลุ่มไปรดน้ำคำหัว
ให้กับท่านที่บ้าน

ประเพณีสงฆ์ศาลปู่ตา

ศาลปู่ตา ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านในตำบลหันทรายให้ความ
เคารพนับถือ ศาลปู่ตานี้จะมีคนคอยดูแล และบำรุงรักษา ซึ่งชาวบ้านจะเรียกกันว่า “ จ้า ”

ประเพณีการสงฆ์ศาลปู่
ตา จะจัดขึ้นในวันที่ ๑๕ เมษายน
ของทุกปีที่วัดหันทรายใหม่อันเป็น
ที่ตั้งของศาลปู่ตา การสงฆ์ศาล
ปู่ตานี้จะทำก่อนถึงเวลาเที่ยงวัน
ชาวบ้านจะไปรวมกันที่ศาลปู่ตา
โดยเตรียมน้ำอบ หรือน้ำหอมใส่ขัน
หรือภาชนะต่างๆ สำหรับมาสร่งน้ำ
ศาลปู่ตา

ประเพณีสงฆ์ศาลปู่ตาบ้านหันทราย

พอได้เวลาเจ้าจะเป็นผู้ที่สร้างน้ำศาลปู่ตาเป็นคนแรก หลังจากนั้นชาวบ้านก็จะเข้าไปสร้างน้ำศาลปู่ตา โดยมีเจ้าและผู้ช่วยของเจ้าคอยขจัดดูทำความสะอาดบริเวณศาลปู่ตา ในระหว่างที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างน้ำศาลปู่ตานั่นเอง

ประเพณีการสร้างน้ำศาลปู่ตา เป็นประเพณีที่ชาวบ้านในตำบลหันทรายถือว่ามีความสำคัญมากที่สุดในวันสงกรานต์ ซึ่งชาวบ้านทุกคนต้องไปร่วมสร้างน้ำศาลปู่ตา เพราะเป็นศาลศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่อว่าต้องสร้างน้ำศาลปู่ตาก่อน แล้วจึงจะสร้างน้ำพระได้ หากสร้างน้ำพระก่อนที่จะสร้างศาลปู่ตาจะทำให้ชาวบ้านในตำบลมีอันเป็นไป

การรวมกลุ่มของชาวลาวบ้านหันทราย

การรวมกลุ่มของชาวลาวบ้านหันทราย มีการรวมกลุ่มในลักษณะของประเพณีการลงแขก

ประเพณีการลงแขก เป็นประเพณีที่แสดงถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันฉันญาติมิตรของชาวลาวในชนบท เพราะการลงแขกในภาษาลาว หมายถึง การไปบอกกล่าวขอแรงญาติสนิทมิตรสหายให้มาช่วยทำงาน งานที่จะต้องลงแขกนั้นมีทั้งงานส่วนตัวและส่วนรวม งานส่วนตัวที่อาศัยการลงแขกนั้นมักจะเป็นงานใหญ่ที่เลือบากว่าแรง หรือไม่เช่นนั้นก็จะเป็งานหนักที่จำเป็นต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว จึงต้องบอกให้ญาติพี่น้องมาช่วยเหลือ งานส่วนตัวที่ต้องลงแขกในชนบทนั้นมีอยู่ ๓ อย่างคือ ลงแขกสร้างบ้าน ลงแขกทำนา ลงแขกหาอาหาร

การลงแขกสร้างบ้าน การสร้างบ้านของชาวลาวในรัฐประเทศนั้น แต่เดิมชาวลาว

มีธรรมเนียมว่าจะต้องเสร็จภายในวันเดียว ดังนั้นก่อนที่จะถึงวันสร้างบ้าน เจ้าของบ้านจะไปบอกกล่าวญาติและเพื่อนบ้านให้ทราบว่าตนเองจะปลูกบ้าน ขอแรงมาช่วย ต้องการแรงงานมากเท่าไร ก็บอกไปตามจำนวนที่ต้องการ ครั้งรุ่งเช้าแขกที่ได้รับ การขอร้องก็จะมาช่วยงาน ตั้งแต่เช้าตรู่ด้วยความเต็มใจ

การลงแขกสร้างบ้านของชาวหันทราย

ที่มารูปภาพ kanchanapisek.or.th/.../pictures/119-263-1.jpg

ณ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๐

ฝ่ายเจ้าของบ้านจะจัดเตรียมอาหารไว้เลี้ยงดูเป็น
อย่างดีไม่ให้ขาดเหลืออาหารที่จัดเตรียมไว้เลี้ยง
แขกจะต้องทำให้ดีเป็นพิเศษ
และทำให้มีปริมาณพอเพียง ชาวลาเวนนิม
รับประทานประเภท ลาบ ต้ม

ดังนั้นอาหารสองประเภทนี้จะขาดเสีย
ไม่ได้เพราะถือว่าเป็นอาหารชั้นดี มีโอกาสที่
รับประทานเฉพาะโอกาสพิเศษเท่านั้น ฝ่ายแขก
ที่มาช่วยงานก็จะร่วมกันทำงานอย่างจริงจัง เพราะ
นาน ๆ ที่จึงจะมีการขอร้องให้ช่วยเหลือ แขกที่มา
ช่วยงานจะช่วยกันทำงานจนเสร็จจึงจะกลับบ้าน

ต้มไก่บ้าน อาหารเลี้ยงแขกของชาวหันทราย
ที่มารูปภาพ
www.bloggang.com/viewdiary.php?id=sanguan...
ณ วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๐

การลงแขกทำนา การทำนาในแต่ละปีมีความจำเป็นที่ต้องใช้แรงงานมากอยู่ครั้งด้วยกัน
คือ การดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าวและขนข้าวขึ้นยุ้ง ดังนั้นการทำนาในสี่ระยะนี้จึง ต้องอาศัย

การลงแขกเกี่ยวข้าวของชาวบ้านหันทราย
ที่มารูปภาพ www.oknation.net/.../532/1532/images/aa1.jpg
ณ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๐

แรงงานจากญาติพี่น้องและ
เพื่อนบ้านมาช่วยเหลือ เมื่อลง
แขกในนาของตนเองแล้วก็ต้อง
ไปช่วยลงแขกนาของคนอื่น
ตอบแทนกันไป การแสดง
น้ำใจต่อกันเช่นนี้ยอมชี้ให้เห็น
อย่างชัดเจนว่า น้ำใจและ
มิตรภาพมีค่ายิ่งกว่าเงินสำหรับ
ชาวลาวในอรัญประเทศ

ตามปกติแล้ว เมื่อถึงเวลาดำนาชาวบ้านไม่ค่อยจะมีโอกาสลงแขก เพราะต่างคนต่างดำนา
ให้ทันกับน้ำ หากน้ำแห้งลงจะปักดำไม่ได้ แต่เมื่อถึงเวลาเกี่ยวข้าว นวดข้าว ขนข้าวขึ้นยุ้ง จะต้อง
มีการลงแขก การที่ชาวบ้านมาร่วมกันทำงานนี้ นอกจากจะทำให้งานเสร็จเร็วขึ้นแล้วยังทำให้
การทำงานสนุกสนานเพลิดเพลินอีกด้วย

การลงแขกหาอาหาร เมื่อเจ้าของบ้านคนใดจะจัดงานในโอกาสพิเศษ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ บวชนาค ตั้งกองกฐิน ทำบุญต่าง ๆ สำหรับในหมู่บ้านชาวลาวในชนบทที่ไม่มีตลาด จะต้องมีการลงแขกหาอาหาร เตรียมไว้เลี้ยงผู้คนที่มาในงานนั้น ๆ การลงแขกหาอาหารนิยมแบ่งกันออกเป็นพวก เช่น พวกผู้ชายไปทอดแหหาปลา พวกผู้หญิงก็ไปหาผักหาหอย หรือเก็บผักต่าง ๆ เมื่อได้อาหารมาก็นำมารวมกันไว้ที่บ้านงานเพื่อเลี้ยงแขกต่อไป (ในปัจจุบันการลงแขกเช่นนี้ ไม่มีแล้ว)

ปลาไร้สับ ผักจิ้ม อาหารพื้นบ้านของชาวหันทราย
www.siangtai.com/TH/newsfemal_detail.php?News
 ณ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๐

การลงแขกเพื่อทำงานส่วนรวม หรือกระทำสาธารณประโยชน์นั้นจะลงแขกเมื่อมีงานประเพณีของหมู่บ้าน งานนั้นเป็นงานใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานจากหญิงชายหลายฝ่าย เช่น ฝ่ายจัดเตรียมสถานที่ ฝ่ายดูแลพระ ฝ่ายดูแลแขก ฝ่ายอาหาร ทางวัดหรือกำนันผู้ใหญ่บ้านก็จะตักลงประชุม บอกกล่าวให้มาช่วยงาน ชาวบ้านทุกคนก็จะมาช่วยจนกว่างานจะเสร็จโดยไม่เกียจคร้านหรือเรียกร้องสิ่งตอบแทน

นอกจากนั้นการสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนน บ่อน้ำ สะพาน สร้างวัดหรือศาลากลางบ้าน ในหมู่บ้านหันทรายแต่เดิมจะทำการสร้างด้วยวิธีการลงแขก ผู้ที่ออกปากบอกแขกมาช่วยแบกหามก็คือคณะกรรมการหมู่บ้านหรือผู้ที่ชาวบ้านศรัทธานับถือ การลงแขกสร้างสาธารณูปโภคของชาวชนบทนับว่าเป็นการช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐบาล และเป็นการช่วยพัฒนาตนเองตลอดจนสังคมของตนอีกด้วย

น้ำพริกจิ้มผักสวนครัวกับข้าวที่ชาวหันทรายนิยมรับประทานประจำ
 ที่มารูปภาพ www.siangtai.com/.../thumbnail/131-3350.gif
 ณ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๐

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวลาวบ้านหันทรายในรัฐประเทศ

ในปัจจุบันชาวลาวในรัฐประเทศมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจาก
รุ่นพ่อแม่มีความขยันขันแข็งการทำมาหา
กินสะดวก มีที่นาและทรัพย์สินไว้ให้
ลูกหลาน ประกอบกับการที่พ่อแม่
ส่งเสริมให้ลูกหลานคนรุ่นใหม่มี
การศึกษาสูง มีฐานะทางเศรษฐกิจดี
มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย
จึงทำให้มีการดำเนินชีวิตและยึดถือ
วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ
เช่น ความเชื่อและประเพณีชีวิต
จะปฏิบัติเช่นเดียวกับชาวไทยภาคกลาง
โดยทั่วไป คนรุ่นใหม่ในบ้านหันทราย
มีค่านิยมการเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ
ทำให้มีการถือปฏิบัติตามวัฒนธรรม
ประเพณีดั้งเดิมน้อยลง แต่เป็นที่สังเกต
ว่าถ้าในครอบครัวใดมีผู้เฒ่าผู้แก่อยู่ ก็ยังมี

ผู้สูงอายุชาวหันทรายยังเป็นที่เคารพนับถือ
ของชาวหันทรายรุ่นใหม่เสมอ

การปฏิบัติเช่นเดิมแต่มีการปรับเปลี่ยนพิธีการให้สะดวก เรียบง่าย ลดขั้นตอนต่าง ๆ ลงมาก
ส่วนในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีชาวบ้านในตำบล หันทรายมีการให้ความช่วยเหลือ
กันดี ชาวบ้านจะทำกิจกรรมร่วมกันที่วัด โดยมีประเพณีต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การบรรพชาสามเณร
ภาคฤดูร้อน ประเพณีวันสงกรานต์ที่มีความแตกต่างจากที่อื่น ๆ คือ การแห่ดอกไม้ไปรอบ ๆ
หมู่บ้าน ประเพณีสมรสหมู่ ซึ่งประเพณีต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นมาจาก การปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่
สมัยบรรพบุรุษ และเกิดจาก ความเชื่อของแต่ละบุคคล สถาบันครอบครัวมีความอบอุ่นและ
มีความผูกพันกันเป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๓๘). *ท่องเที่ยวภาคกลาง ๒๒ จังหวัด*. กรุงเทพมหานคร : งานพัฒนาข่าวสารกองบรรณาธิการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- . (ม.ป.ป.). *เอกสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว*. สระแก้ว : สำนักงานภาคกลางเขต ๘ สระแก้ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (๒๕๒๗). *ขนบธรรมเนียมประเพณีของอีสาน*. กรุงเทพมหานคร : อรุณลาดพร้าว.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (๒๕๔๒). *คติชาวบ้านอีสาน*. กรุงเทพมหานคร : อักษรวัฒนา.
- จำริญ พัฒนสร. (๒๕๒๑). *ประวัติเมืองอรัญ*. ปราจีนบุรี : โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ.
- เจริญ ดันมหาพราน. (๒๕๔๑). *เบิ่งประเพณีบ้านข้อย*. กรุงเทพฯ : ชารบัวแก้ว.
- ชมรมชายชายแดนอรัญประเทศ. (๒๕๓๒). *เอกสารคนชายแดน*. สระแก้ว : ม.ป.ท.
- คารุณีย์. (๒๕๔๑). *๗๖ จังหวัดในเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร : ชารบัวแก้ว.
- ธีระ กลิ่นลำดวน. (๒๕๔๒). *สระแก้วเมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก*. เอกสารประกอบการบรรยายสรุป จังหวัดสระแก้ว.
- บุญข้าวประดับดิน. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๗ กันยายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก http://www.isangate.com/local/kao_pradab_din.html
- ประเพณีอีสาน. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๗ กันยายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ubu.ac.th/html/report/ubontraditional/prawad-4.htm>
- ผจญ ขยันสำรวจ. (๒๕๓๘). *แนวพรมแดนของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร.
- ยอดแก้ว อักษรา. (๒๕๔๓). *เที่ยวอรัญ อุทัยธานี อรัญประเทศ ตราด เชียงใหม่ ชุมพร*. กรุงเทพมหานคร : แสงแดด.
- ศึกษาธิการจังหวัดสระแก้ว, สำนักงาน. (๒๕๔๑). *ข้อมูลมรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยจังหวัดสระแก้ว*. สระแก้ว : ฝ่ายส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดสระแก้ว.
- สมัย สุทธิธรรม. (๒๕๓๘). *สารคดีชุดถิ่นทองของไทย “จังหวัดสระแก้ว”* กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สระแก้ว. (ม.ป.ป.). *สรุปปัญหาชายแดนไทย – กัมพูชา*. เอกสารประกอบการบรรยายสรุป จังหวัดสระแก้ว.

บรรณานุกรมรูปภาพ

- การเกิด. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๐ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.isangate.com/lift/labuad.htm
- การนอนอู่. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๐ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.lib.ubu.ac.th/localinformation/life/born.htm
- การผูกเหล่าแขน. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๐ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.lib.ubu.ac.th/localinformation/life/born.htm
- การทำบุญงานศพ. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๑ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.isangata.com/life/labuad.htm
- ต้มไก่บ้าน. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๑ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.bloggang.com/viewdiary.php?id=sangduan...
- น้ำพริกปลาร้าผักจิ้ม. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๔ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.nareerat.ac.th/.../menu01/dulaboot.htm
- น้ำพริกปลาร้าผักจิ้ม. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๘ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.siangtai.com/TH/newsfemal_detail.php?News
- น้ำพริกปลาร้าผักจิ้ม. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๘ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.siangtai.com/.../thumbnail/131-3350.gif
- บุญข้าวประดับดิน. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๔ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
web/esarn/kowpradubdin/kaopradabdin.jpeg
- ประเพณีอุปสมบท. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๑ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.isangate.com/lift/labuad.htm
- ผูกข้อมือ. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๔ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.bloggang.com/.../picture/1152448831.jpg
- ร้อนกระดิ่ง. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๑๐ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.lib.ubu.ac.th/localinformation/life/born.htm
- ลงแขกสร้างบ้าน. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๘ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
kanchanapisek.or.th/.../pictures/119-263-1.jpg
- ลงแขกเกี่ยวข้าว. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๘ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก
www.oknation.net/.../532/1532/images/aa1.jpg

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

นางกนกวรรณ ถาวรทรัพย์. หมู่ ๒ บ้านหันทรายตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ

จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางคำใส ทาจารย์ส. หมู่ ๕ บ้านหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางจันทร์เพ็ญ บึงบัว. หมู่ ๓ บ้านหนองบัวเหนือ ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางดอกไม้ บัวประสาน. หมู่ ๓ บ้านหนองบัวเหนือ ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ

จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางทองดี หันสมร. หมู่ ๒ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางทุเรียน เพ็ชรสมบัติ. หมู่ ๑ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางนวลจันทร์ โคตระกุล. หมู่ ๖ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ

จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางบัวผัน หาญจันทร์. หมู่ ๖ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางบัวลา เพชรสมบัติ. หมู่ ๑ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางบุญ หาญมนต์. หมู่ ๕ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางบุปผา อาจหาญ. หมู่ ๕ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ

จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นายผิน กันลิตร. หมู่ ๑ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางมนทา ใจประเสริฐ. หมู่ ๖ บ้านหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นายพา หันพรหม. หมู่ ๖ บ้านหันทราย อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

นางพลอย หาญพรหม. หมู่ ๒ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางยุพิน แสงผดุง. หมู่ ๕ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางล้วน อนงค์พร. หมู่ ๔ บ้านหนองบัวใต้ ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางสาวศุภมาส เพชรสมบัติ. หมู่ ๒ บ้านหนองบัวใต้ ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ

จังหวัดสระแก้ว สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นายสมัย หนาสมัย. หมู่ ๒ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นายสาตี เหลาธนู. หมู่ ๑๐ บ้านบ่อบัวโบสถ์ ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางสาวสุนี โคตะกุล. หมู่ ๑ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางใส ไหลจรัส. หมู่ ๑๐ บ้านบ่อบัวโบสถ์ ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นายเสาร์ ถาวรกุล. หมู่ ๒ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นายหัด บัวผล. หมู่ ๕ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นางหนูสมบัติ จันทร์เถื่อน. หมู่ ๖ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ

จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

นายหมา ทนไชย. หมู่ ๖ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.

สัมภาษณ์ ตุลาคม ๒๕๕๐.

ประวัติผู้จัดทำ

ชื่อ นางศิริกมล นามสกุล สายสร้อย

เกิดวันที่ ๙ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙

สถานที่เกิด บ้านเลขที่ ๑/๑ ถนนราษฎร์อุทิศ ตำบลอรัญญประเทศ อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ๒๗๑๒๐

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๕/๑ ถนนมหาดไทย ตำบลอรัญญประเทศ อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ๒๗๑๒๐

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ครูชำนาญการ โรงเรียนอรัญญประเทศ ตำบลอรัญญประเทศ อำเภอรัญญประเทศ

ประวัติการศึกษา ศึกษาศาสตร์บัณฑิต วิชาเอก ประวัติศาสตร์ วิชาโท ภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

๒๓

ลาวโบราณประเทศไทย